YAVUZ BAHADIROĞLU _ Osman Gazi

İçindekiler

1
Kayı Aşiretinin Anadolu'ya yerleşmesi

Osmanlı Intparaıurluğunun kuruluşu, beser tarihinin en hayrete değer ve en büyük vakıalarından biridir.
Grenard

Bir atlı dolu dizgin Kayı Han Aşiretinin içine daldı. Ardında yumak yumak bir toz bulutu bırakarak doğru Er-tuğrul Beyin önüne gitti. Gırtlağına sığmayan yorgun soluğunu bir cümleye sığdırdı:
"Tepenin ardındaki yazuda [düzlük] cenk var, Beyim!"
Ertuğrul Gazinin bir tarafında Yahşi Hoca, bir tarafında kardeşi Dündar Bey vardı. Sohbet ede ede yürüyor, sanki uzun süren göçün tadını çıkarıyorlardı. Karşısında duran Gazi Abdurrahman'ın kavruk yüzü tozdan büs bütün kararmış, gözlerindeki zekânın şavkı büs bütün artmıştı.
"Kimler olduğu belfi mi, Gazi Abdurrahman?" "Belli, Ertuğrul Beyim" dedi. Atından aşağı inip dizini yere vururken göğsünü de yumruklayarak aşiret beyini selâmladı: "Bir taraf 'Lu, lu, lu' şeklinde cenk nârâsı atarken, diğer taraf 'Allah, Allah' zikriyle cenk eder. Belli ki bir yanda Selçukîler, öbür yanda Mongollar var. Bunun tedbiri n'ol?'"
Ertuğrul sağ elini havaya kaldırdı:
"Göç dursun! Çadırlar kurulsun!"
Çadırı kurulur kurulmaz aşiretin ileri gelenlerini topladı. Gazi Abdurrahman, Samsa Çavuş, Turgut Alp, Saltuk Alp, Akça Koca, Konur Alp, Yahşi Hoca diz dize bağdaş kurup oturdular. İlk söz Yahşi Hocaya verildiğinde, ak bulaşık sakalını çekiştire çekiştire söze başladı:
"Bu cenk işidir, Ertuğrul Beyim, cenk işi cenk adamlarıyla konuşulur. İş ehline sorulmalı buyrulmuştur. Biz bu mevzuda ehil sayılmayız."
Yahşi Hocanın mütalâasını böylece alan Ertuğrul Gazi, Akça Koca'ya döndü.
"Koca yiğit, sen ne dersin?"
"Beyim, evvelâ malûmatı bir tamam almalı değil miyiz? Gazi Rahman kardaşım cengi ne cihette görmüştür? Galip ile mağlûp belli midir?"
Gazi Abdurrahman "Bellidir," diye cevap verdi. "Mongol kötü yüklenir. Çingiz takımı Selçuklunun soluğunu kesmiş görülür. Zafer Mongol hesabına yakın görülür."
"Bu hesapça," diyerek tekrar söz aldı Akça Koca, "bizim dört yüz kılıç:an ibaret olduğumuzu da düşünürsek, mağlûp tarafa, yani Selçukluya kuvvet verirsek onlarla Mongol bizi dahi silip süpüreceğinden, ben, cengi görmemiş gibi yapıp yola devam edelim derim."
"Ya senin reyin ne cihette, Saltuk Alp?" Saltuk Alp rahatsızlıkla kımıldadı. Omuzları sualin ağırlığı altında ezilmiş gibi çökmüştü.

"Göçüp gidersek, Mongol bir gün bunu anlayıp, "Vay ki siz müşkül vaktimizde ırak duranlardansınız' demesiyle bizi de kılıca lokma etmesi bir olmaz mı? Celâlüddin Har-zem Şahına yardım ederken zaten Mongolu fena kızdırmışız. Celâlüddin'in ölümüyle buralara gelip İklim-i Rum'da [Anadolu] yurt tutmaya niyetlenmişiz. Görünen o ki, Mongol, Harzemi silip süpürdüğü cihetle Selçukluyu da silip süpürmekte. Bu kargaşa bizi de yutmadan Mon-goiun gözüne girmenin çaresini bulmalıyız." "Yani?" diye sordu Ertuğrul Gazi. "Yani, Beyim, cenkte Mongol tarafını tutmalıyız." Ertuğrul Gazi, sabırsızlıkla elini dizinde şaplattı: "Bre siz ne dersiz? Biz Müslüman oğlu Müslümanız. Hem de Oğuzun Günhan kolundan olmağılen Selçuklu kadar Türkmeniz. Dinimizden ve d'ahi soyumuzdan biri Mongol putperestinin kılıcına lokma olurken bize ne çekip gitmek yaraşır, ne de Müslüman dururken Mongola yardım etmek. Yerimiz Selçuklunun yanıdır. Kader bu yolda yok olmak yazmışsa alnımıza, şerefle, izzetle yok oluruz. Bizi vatanımızdan sürüp çıkaran, yeryüzünde Müslüman, hele hele Türkmen bırakmamaya andı olan Çingiz askerine yardımda dinin gayreti yoktur. Din gayreti Müslümanın Müslümana yardımında vardır. Cenk davulu vurulsun. Kadınlar, çocuklar ve kocalar burada kalsın. Allah nasip ederse döner alır, göçümüze devam ederiz."
Karar böylece çıktı ve çıkan karara herkes uydu.
Dört yüz kişi tek bir kılıç gibi birleşip tepeyi aştı. Savaşın kanlı bir biçimde devam ettiği ovaya uçtu. Selçuklular, arkadan taze Moğol kuvvetleri geldiğini zannedip ümitlerini büs bütün kaybederken, Kayılar yalın kılıç Moğol saflarına hücum ettiler. Selçuk Sultanı 1. Alâüddin Keyku-bâd (1220-1237), cıva gibi akıcı, ateş gibi yakıcı Kayı cengâverlerinin maharetle kılıç salladıklarını görünce etrafındakilere sordu:
"Kim bunlar?"
"Bilmeziz," dediler. "Fakat bize dost oldukları yardımlarından bellidir."
"Belli olan bir şey daha var. Cenk ediş biçimlerine bakarsanız görürsünüz. Bunlar bizim din ve soy kardaşları-mızdır. Allah'ın izni ve bunların yardımları sayesinde cenk zaferle neticelendiğinde, beylerini huzurumuzda isteriz. Aklınızda bulunsun."
Ve cenk Selçukluların zaferiyle bitti (1231). İki tarafın da çok yorgun ve bitkin olduğu bir zamanda harp meydanına dalan dört yüz Kayı Hanlı (bir rivayete göre de tam 444) savaşın gidişin^değiştirdi.
Keykûbad çok memnundu. Teşekkür için otağına çağırdığı Kayı Beyi Ertuğrul Gaziye samimiyetle soruyordu:
"Bir dileğin, bir arzun var mı?"
"Sultanım, önce sağlığınızı dilerim, lâkin göç vurgunuyuz. Pederimiz Gündüz Alp'i yol aldı. Beşelerimiz [büyük kardeşler] Sungur Tekinİe Gündoğdu, Caber'den geriye döndü. Aramıza katılmış bazı boylar, pederimizin vefatı üstüne dağılıp herbiri bir başka tarafa gitti. Biz dört yüz çadır kaldık. Hamiyetinize sığınmak için topraklarınıza girdik. Yazın kalabilecek bir yaylağa ve kışın hayvanlarımızı otlatabilecek kışlağa muhtacız. Konduğumuz yeri imâr eder, gâvur ve putperest şerrinden hudutlarınızı koruruz."
"Nereden gelirsiniz?"
"Teey Horasan civarında Merv denir, Mahan denir yerlerden, Sultanım. Bir zaman Celâlüddin Harzem Şahla bile olup Mongola set tuttuk. Celâlüddin babasına çekmedi. Onun gibi Mongol şerrinden korkup kaçmadı. Bir çok zafer de kazandı. Lâkin, kader, birgün sizinle karşılaşıp yenildikten sonra dağlarda sırtından hançerlenip şehit edildi."
"Böyle bitmesini istemezdik. Hakikaten Celâlüddin Mengübirti, İslâmın kahraman bir evlâdıydı. Askerî bir

dehâ olduğunda şüphem yok; lâkin siyasî hatâları bu neticeyi doğurdu. Ve böylece Harzem seti yıkıldığından, Mongol, topraklarımıza girdi. Tarih belki de Celâlüddin'İe cenk edişimizi iki tarafın büyük bir hatâsı olarak kaydedecek."

Buruk bir iç çekişten sonra devam etti:
"Sana ve aşiretine Söğüt kışlasıyla Domaniç yaylağını dirlik verdik. Bizans hududunda ucbeyimizsin. Göreyim topraklarımızı Bizans sergerdesinden, Mongol çudarından ve Katalan eşkiyasından koru. Hacetin oldukta da bize müracaatta gecikme. Ordumuzla Karaca-Hisar Tekfurunun [bey, kale muhafızı] isyanını kırmak üzere Karaca-Hisar'a giderdik. Mongol yolumuzu kesti, bizi ziyadesiyle yordu. Fethi sana ısmarladık. Yanına bir miktar da asker vereceğiz. Allah muinin olsun."1
Ertuğrul Gazi, Karaca-Hisar'in nerede olduğunu dahi sormadan huzurdan çıktı. Kendi emrine verilmiş Selçuklu askerini alıp yola düştü. Zaten muhasara altında bulunan Karaca-hisar'ı vurdu, aldı. Fakat konmadı. Selçuklulara terk edip yeni yurdunun yolunu tuttu.
Göç artık bir meçhule gidiş değildi. Hedef belliydi. Aşiret Söğüt'e gidiyordu—Arapların "Saf saf," Acemlerin "Bîd," Bizanslıların "Tebazyon" ve Selçukluların "Söğüt" dediği beldeye. Belki kendisi dahi farkında olmadan, Kayı Aşireti, bir "devlet-i ebed müddet"in çekirdeğini atmaya gidiyotdu. Yok, Ertuğrul farkındaydı. Devlet olacağını rüyasında görmüştü. Belki bu yüzden pervasız, belki bu yüzden o kadar emindi.
O gece gökyüzü küme küme yıldızdı. Dolunay altın bir tepsi gibi gökkubbenin ortasına çakılmıştı. Ertuğrul Gazi çadırında uyuyordu.
Rüyasında, bir kazanla su kaynatmaktaydı. Sular önce fokurdamaya, ardından taşmaya durdu. Taştı taştı, derya
11
oldu. Dağlan aştı, ovaları sardı, dünyaya yayıldı. Bütün dünya Ertuğrul'un kazanından taşan deryanın altında kaldı.
Sabah uyanır uyanmaz, isabetli rüya tabiriyle meşhur birine rüyasını tabir ettirdi.
"Devlet görünür, Ertuğrul Beyim. Kuracağın devlet Allah'ın izniyle dünyanın yarısına hâkim olup, uzun yıllar şan ü şerefle yaşayacak. Torunların devletin hudutlarını genişletecekler, büyük cenkler yapıp muazzam zaferler kazanaraktan yürüyecekler ve bir gün Bizans'ın hudutlarını söküp atmak suretiyle 'Onu fethedecek kumandan ne güzel kumandan, onu fethedecek asker ne güzel askerdir' hadis-i şerifinin müjdesine mazhar olacaklar. Yürü, yol senindir, Ertuğrul Beyim."
Bir zaman sonra Ahi erenlerinden birine misafir gitmişti. Tatlı sohbetin sonunda buzlu şıralar içip serinlediler. Nihayet yatmaya çekildiler. Dergâhın hizmetlisi dervişlerden biri Ertuğrul Gaziye odasını gösterdi. "Allah rahatlık versin" deyip çekildikte, Ertuğrul Gazi bakındı. Yatağın başının ucundaki rafta bir Kur'ân-ı Kerim gördü. Dayanamayıp aldı. Niyeti birkaç sayfa okumaktı. Ama satırlar gözlerini miknatıs gibi çekiyor, okudukça okumaktan kendini bir türlü alamıyordu. Sabah ezanı verilip dergahın hizmetlisi derviş, Ertuğrul Gaziyi namaza kaldırmaya geldikte, onu, diz çökmüş Kur'ân-ı Kerim okur, yatağını ise bozulmamış görünce hayretini yenemeyerek sordu:
"Hiç uyumadınız mı?"
Ertuğrul Gazi, ezanı dahi duyamayacak kadar dalmıştı. Şaşkın şaşkın bakındı. Sabahın alacalı şafağını pencerede görünce, sabahı ettiğini anlayabildi. Kalktı. Kur'ân-ı Kerimi üç defa öpüp başına koyduktan sonra:
12
Ertuğrul Gazi mescidi.
"Allah kelâmı karşısında uzanıp yatmaya gönlüm elvermedi, biraz olsun okumak üzere çöktüm ya, vakit çabuk geçti" dedi.
13
Derviş görüp şaştığı hâdiseyi şeyhine anlatmak için acele savuşur savuşmaz, odayı zangır zangır sarsan ve Ertug-rul Gazinin tüylerini diken diken eden bir ses duyuldu: ;'Mademki Benim Kelâm-ı Kadîmimi o kadar hürmetle okudun; çocuğun, çocuğunun çocuğu nesilden

nesile şân ve şerefli olacaklardır." (Hammer, c.l, s.61. Âli ve Neşrî aynı rüyayı Osman Beye hamlederler.)
Avusturyalı bir diplomat ve oryantalist olan Hammer'-in alaycı bir üslûpla naklettiği bu rüya aynen tahakkuk edecek ve Söğüt'te atılan inanç çekirdeği kısa denebilecek bir müddet zarfında neşv ü nema bulup, Ertuğrul Gazinin torunları hakikaten tarihe şan ve şeref kazandıracaklardır. Ama bir Garplıdan Şark tefekkürünü idrâk etmesini, hele hele Kur'ân-ı Kerimin mucizelerini kavramasını beklemek elbette mümkün değildir.
Ol vakit ki Ertuğrul dört yüze yakın erle Rûm'a [Anadolu] azm itdiler. Sultan Alâüddin-i Evvel bazi a'dâsiyla cenk sadedinde idi. Bunlar dahi göçmel gelüp ittifak Sultan Alâüddin'ün şol haline yitişürler ki, Tatar, Sultan Alâüddin'i bunaldub sıyayürür. Ertuğrul'un yanında birkaç yüz yarar yoldaş var idi, Ertuğrul eytdi: 'Hay yârenler, cenk tuş geldük. Yanımızda kılıç götürürüz. Avret gibi geçüb gitmek erlik değildür. Elbette şunlarun birine muavenet itmek gerek. Galibe mi muavenet idelüm, yoksa mağlûba mı?' Eytdiler: 'Mağlûba muavenet asîrdür. Ademimüz azdur ve hem yeğine kuvvet dimişlerdür' didiler. Ertuğrul eytdi: 'Bu söz merdâneler kelâmı değildür. Erluk oldır kim, mağlûba yardım idevüz. Hızır gibi bun deminde bîçarelere medet yitişe. Dest-gîr olavuz' didi.
Bey t:
Bin hac iderse bulmaya kes ol savabı kim.
Vaktinde çâresüzden ide defi iztırâb.
Pes hema-n Ertuğrul etbâiyle el kılıca urub bir taraftan ki Sultan Alâüddin'ün mukabelesinde idi. Tatara kılıç koydılar. Şahin kargaya girer gibi girüb fi'l-hâl aduwi münhezim kıldılar. Sultan Alâüddin anı görüb Ertuğrul'a istikbal gösterdi. Ertuğrul dahi etbâiyle inüb Sultan
14
Alâüddin'ün elin öpdi. Sultan Alâüddin dahi Ertuğrul'a hil'ât-i fâhır giydürüb tevâibine ve levâhikine atalar ve ihsanlar eyledi. Andan Söğüt nam yiri halkına kışlak ve Tomanîci ve Ermeni tağlarını yaylak virdi. ,
Neşri
15
Osman Gazi-Şeyh Edebâli beraberliği
1258 yılının dokuz Mayısı... Gecenin alacalı hüznü çekilip günün ilk ışıkları pembe pembe Söğüt'e gülümserken, Söğüt'ün daracık sokaklarını sevinç çığlıkları doldurdu:
"Müjdeler olsun! Müjdeler olsun!"
Kayı Han Aşiretinin beyi Ertuğrul Gazinin Sarıyatı Savcı ve Gündoğdu'dan başka bir oğlu daha olmuştu. Bu güzel haberi herkes bekliyordu. İmam sabah namazının duasını daha da uzattı. Bereketli topraklarda, neslin de bereketine duâ edileli. Sonra topluca Bey evinin avlusuna gidip kümelendiler. Dünyaya henüz gözlerini açan bey oğlunu tekbirlerle selâmladılar.
Daha sonra çocuğu kundaklayıp, aşirette bulunan Âhi şeyhlerinden birinin kucağına verdiler. Adının Osman olması kararlaştırılmıştı. Ünvânı ise "Fahreddin" olacaktı. Şeyh efendi, bebeğin sağ kulağına ezan, sol kulağına kamet okudu. Adının Osman olduğunu fısıldadı. Bir hayli de duâ etti.
Sıra yeni dünyaya gelen bey oğlunun şerefine toy kurulup şenlik düzmeye gelmişti. Herkes bunu bekliyordu.
16
Bey evi arı kovanından farksızdı. Aşiretin kadınları hem bebeği görmeye, hem de yemek yapmaya geliyorlardı. Gözlemeler açılmış, semiz toklular kesilmiş, yahniler ocağa vurulmuştu. Bir yandan da çorbalar pişiyor, helvalar kaynıyordu.
Araya yıllar girdi. Osmancık büyüdü, gelişti, serpildi. Kayı Aşireti yazları Domaniç yaylağına çıkıyor, kışlarını Söğüt'te geçiriyordu. Civara kendilerini kabul ettirmişlerdi. Dostluk gösterenin hatırını hoş tutuyorlar, düşmanlıkla üzerlerine geleni yıldırıp kaçırtıyorlardı.

Ertuğrul Bey, Selçuk Sultanından ne zaman bir davet alsa yiğitlerini peşine takıp koşuyor, ne vazife verilse sual sormadan yapıyordu. Kayılar gün geçtikçe güçleniyorlar, Moğol zulmünden yılan Türkmen obalarına barınak oluyorlar, bu katılmalarla büyüyorlardı.
Osmancık da büyüyordu. Düzenli bir eğitim görememiş, diz çöküp ders tâlim edememişti ya:; büyüklerin sohbetini de kaçırdığı görülmemişti. Kendi yaşıtlarıyla oynamaktan ziyade, şeyhlerin, dervişlerin sohbetini dinlerdi. Hele hele Eskişehir yakınlarındaki İtburnu mevkiinde dergâhı bulunan Âhi şeyhlerinden Edebâli'ye çok sık giderdi. Feyzinden feyiz alır, ilminden faydalanırdı.
Babasının silâh arkadaşlarından kılıç kullanmayı, kargı savurmayı, ata binmeyi eksiksiz öğrenmişti. Zekiydi, öğretileni unutmamakla kalmaz, yeni şeyler ekleyip daha da mükemmelleştirirdi.
Evlilik çağına geldiğinde babasının arzusuyla, Kayı Han ileri gelenlerinden Ömer Beyin kızı Mal Hatunu aldı. Bu izdivaçtan Orhan Gazi dünyaya geldi (1285-1286).
Bâlâ Hatun
Devrin en kuvvetli dinî, içtimaî ve hattâ -..skerî müessesesi Ahiliğin Şeyhlerinden Edebâli Hazretleri, Karaman'-in (o zamanki adı) Adana şehrinde dünyaya gelmiş; Suri-

ye'de fıkıh tahsil ettikten sonra, Sultanönü Sancağının merkezi olan Eskişehir'e yakın İtburnu Köyüne gelip orada bir dergâh kurmuştu. Dervişleri ve ölesiye sevdiği kızı Bâlâ (yahut Malhun) Hatunla birlikte yaşayıp gidiyordu.
Osman Bey dergâha geldiği günlerden birinde Şeyhin kızını görüp pek beğendi. Kızın gönlü de Osman Beye akmıştı. Osman Bey araya mutavassıtlar koyup Âhi Şeyhi Edebâli'den kızını istedi. Fakat Edebâli'den beklenmedik bir cevap geldi:
"Ben kızımı beylere lâyık bulmam, kendim gibi bir dervişe münâsip bulurum."
Bu red cevabıydı. Osman Bey kalbinden vurulmuştu. Güçlüydü. İstese, bir gece birkaç silâh arkadaşıyla dergâhı basar; zaten kendisine gönlü olan Bâlâ Hatunu atının terkisine attığı gibi Söğüd'e getirirdi. Bunu yakın arkadaşlarından Turgut Alp söylediği zaman,
"Hayır," dedr, "bize bir gönlü şenlendim^ için gönüller kırmak yaraşmaz. Biz duâ peşindeyiz, bedduaya el tutmayız. Derdimizi içimize gömüp yine Şeyh Efendinin elini öpmeye, ondan feyz almaya gideriz."
Tam üç sene aşkını kalbinde sakladı. Nihayet çocukluk arkadaşı Eskişehir Beyi Alişir'i ziyaret ettiği bir gece dayanamayıp ona açtı. Şeyh Edebâli'nin dergâhı Alişir Beyin hüküm sürdüğü toprakların içindeydi. Belki Kayı Han Beyinin oğlu Osman'ın hatırını kıran Edebâli Eskişehir Beyi Alişir'in hatırını kırmazdı.
"Ne olur, Şeyh Hazretlerine vaziyeti anlat; ola ki rızâ gösterir. Bunu benim için yapabilirsen ömrümce minnettar kalırım."
Alişir Bey öteden beri Osman Beyin başarılarını kıskanır, yüksek ahlâkını, seciyesini, askerlikteki ustalığını çekemez, fakat bunu hiç belli .etmeyerek, Osman Beye zoraki bir dostluk gösterirdi.

Bu teklif canına minnetti. Bu yolla Osman Beye büyük bir darbe indirebilir, onu can evinden vurabilirdi.
"Hay hay," dedi, "Şeyh Efendi hele bir razı olmasın!"
"Sakın zor kullanayım deme. Maksadımız Şeyh Efendinin hatırını kırmak değil, rızâsını almaktır."
"Hiç merak etme. Yarından tezi yok, İtburnuna gidiyorum."
Ve gitti. Şerbet sunarken Bâlâ Hatunu gördü. Şeyhin hatırı sayılır miktarda serveti olduğunu zannediyordu. Herhalde servetinin bir kısmını kızma cihaz olarak verirdi. Oysa Edebâli Hazretlerinin dünyâda tek dikili ağacı mevcut değildi. Servet gibi görünen, onun sayılan

şeylerin tamamı dergâha aitti. Sürülerin sütünü dervişler sağıyor, bir kısmı fakirlere dağıtılıp kalanı dergâhta kullanılıyordu. Topraktan ve sürülerden ne çıkarsa bütünü hizmet yoluna sarf olunuyordu. Servet bahsinde Şeyh Edebâli'nin de herhangi bir dervişten farkı yoktu. Kendisine sadece yiyebileceği kadarını, giyebileceği kadarını ayırıyordu.
Fakat maddeperest Alişir Beyin böyle ulvî hisleri anlayabilecek hali yoktu. Hem Osman Beyden intikam almak, hem de tamamını Edebâli'nin sandığı servetin bir kısmına konmak maksadıyla, kızı kendisi için istedi. Çok şaşıran Edebâli red cevabı verince, bir gece adamlarıyla dergâhı basıp Bâlâ Hatunu kaçırmaya kalktı. Fakat başaramadı.
Şimdi içini büyük bir koj^ku sarmıştı. Herhalde Osman Bey haberi duyacak, gözünü budaktan sakınmaz arkadaşlarını yanına aldığı gibi konağını basacak, yahut bir tenhâ yerde kıstırıp yaptıklarının hesabını soracaktı. İyisi mi, Osman bastırmadan Osman'ı bastırmalıydı. Ancak o zaman rahat uyuyabilir, dilediği şekilde avlanabilirdi. Fakat bu plânını nasıl gerçekleştirecekti? Müsait bir fırsat kollamaya karar verdi.
19
Eskişehir Beyi Alişir, müsait fırsat beklerken, Şeyh Ede-bâli, Eskişehir Beyinin toprakları içinde canını ve namusunu emniyette görmediğinden Ertuğrul Beyin arazisine göçtü. Bu göçüşün sebebini Osman Bey de duydu. Fakat bir türlü inanamıyor, çocukluk arkadaşı Alişir Beyin böyle bir kahpelik yapmasını mert yaratılışına sığdıramıyordu. Baskın
İnönü Tekfuru bu sırada Osman Beyi hisarına davet etti. Şerefine bir ziyafet veriyordu. İnönü Tekfuru ile Osman Bey iyi dosttular. Yanına ağabeyi Gündüz Alp'le birkaç can dostunu alıp İnönü hisarına gitti. Bundan ânında haberdar olan Alişir, Keşişdağı (Uludağ) eteğinde bulunan Harmankaya (eski adı Prminios olan Harmanka-ya, bugün Bilecik vilâyetinin Söğüt kazasına bağlı bir köydür ve Mihal Gazi adıyla anılmaktadır) Hisarı hâkimi Köse Mihal'den (Mihail Kosses) yardım talep etti. Köse Mihal yardım etmeye razı oldu. Bir miktar adamıyla Alişir Beye katıldı. Hep birlikte İnönü Hisarının önüne geldiler. Adam gönderip İnönü Tekfurundan Osman'ı teslim etmesini istediler. Fakat umduklarını bulamadılar. İnönü Tekfuru şu cevabı verdi:
"Bizim aramızda misafir teslim etmek yazmaz. Aranızda bir mesele varsa Osman Bey buradan rahatça çıkıp gittikten sonra görürsünüz. Ben misafirimi kimseye vermem."
Misafirler yemekteydi. Fısıldaşmalardan* şüphelenen Osman Bey, dostu İnönü Tekfuruna neler olduğunu sordu.
"Osman Bey, Alişir ile Harmankaya Tekfuru Köse Mihal birleşip geldiler. Seni vermezsem hisarımı yıkacaklarını söylüyorlar. Bir cenge hazırlıklı değilim. Adamlarımın •çoğu hisar dışında, ama seni kimseye vermeyeceğimi söy-
20
ledim. Cesedimi çiğnemeden kılına dokunamazlar. Telâşa hacet yok."
Oysa telâşlanan kendisiydi. Osman Bey ve arkadaşları çok sakindiler. Sükûnetle yemeklerini yiyorlardı. Hiç konuşmamışlar, sadece bakışıp gözleriyle anlaşmışlardı. Ölüm mukadderse ölecekler, ama asla teslim zilletine kat-lanmayacaklardı.
Yemek bitince ayağa kalktılar.
Ve hisar kapılarının açılmasını istediler.
Hep hep iki elin parmakları kadardılar. Düşman ise kat kat kalabalıktı. Üstelik de hazırlıklıydı. Atlarını bile zırh-
21
İlk Osmanlı hükümdarı Osman Gazinin minyatürü.
la kaplamışlardı. Osman Bey ve arkadaşlarının yalın kılıçtan başka silâhları yoktu.
Göz kırpmadan ölüme yürüdüler.
Osman Bey şimşek gibi çaktı:
"Bismillah, Kayı yiğitleri, baskıncıyı basıp şaşırtmaktan gayrı yol yok, Hak aşkına ileriii!"

Bütün yerli ve yabancı müverrihler bu şahlanışı anlata anlata bitiremezler.
Gerçekten de manzara, kalemin tasvirden âciz kaldığı bir manzaradır. Zamanın en güçlü iki beyi birleşip atları, pusatlanyla gelmişler, fakat Osman Beyle birkaç arkadaşının hurucu karşısında şaşırıp kalmışlardı.
O şaşkınlık deminde devran ters döndü. Osman Beyin cenk dehâsı rakiplerini bastırdı. Cesareti, şecaati, ustalığı dosta da, düşmana da parmak ısırttı. Harmankaya Tekfu-
22
ru Köse Mihalesir olmaktan kurtulamadı. Eskişehir hâkimi Alişir Bey ise canını zor kurtarabildi.
Bu savaşta Osman Beyin en büyük kazancı Köse Mihal oldu. Osman Beyi yakından tanıyınca hayran kalan Köse Mihal, ona hep dost kalacak, düşman tekfurların plânlarını dâima Osman Beye bildirecek, Osman Beyden "Kardeşim" hitabını görecek ve nihayet Müslüman olup, nesli "Mihaloğlu" adı altında birkaç yüz yıl Osmanlı Devletine şanla, şerefle hizmet edecek, tarihimizde "Mihaloğulla-rı" saygıyla anılacaktı.
Bu hâdiseyi Şeyh Edebâli de duymuştu. Fakat hâlâ için-" de tereddütler kımıldıyordu. Osman Beyi beğenmediğinden değil, fakat kızını gerçekten de kendisi gibi bir din adamına vermek arzusunda olduğundan, bir zaman daha susacaktı.
Nihayet bir gece...
Osman Bey o geceyi yine Şeyh Edebâli ile sohbet ederek yarılamış, canlara karışıp "hû"-çekmişti. Geceyarısı odasına ayrılıp uyudu. Bir rüya gördü. Rüyasında Şeyh Edebâ-li'nin yanında yatıyordu. Edebâli'nin göğsünden bir hilâl çıktı. Gittikçe büyüyerek dolunay halini aldıktan sonra kendi göğsüne girdi. Göğsünde bir ağaç bitti. Büyüdükçe büyüdü. Dallarının gölgesi, bütün karalan ve denizleri kuşattı. Kafkas, Atlas, Toros ve Hemos dağları, göz alabildiğine yükseliyordu. Kökünden gemilerle dolu olan Dicle, Fırat, Nil, Tuna kaynıyordu. Sahralar yem yeşil ekinlerle doluydu. Uzaktan kubbeler, ehramlar, dikili taşlar, sütunlar, lâtif kuleler ile süslü koca şehirler görünüyordu. Büyük binaların hepsinin tepesinde birer hilâl parladığı gibi, minarelerden ezan sesleri yükseliyordu. O sırada kuvvetli bir rüzgâr çıkıp ağacın dallarındaki yapraklan dünyanın şehirleri üzerine; bilhassa iki deniz ile, iki karanın birleştiği yerde, iki yakut ve iki zümrüt arasına yerleş-
23
tirilmiş bir cevhere benzeyen ve bütün dünyayı kuşatan bir halkanın en kıymetli taşı yerinde olan Kostantiniye'ye (İstanbul'a) doğru dağıttı. Osman, halkayı parmağına geçirmek üzere iken uyandı. (Belli başlı bütün müverrihlerle birlikte Hammer de rüyayı tafsilâtlı şekilde anlatır.)
Rüya Şeyh Edebâli'ye anlatılınca,
"Devlet müjdesidir," dedi. "Osmancık'ın kuracağı devlet kısa zamanda cihanın yarısına hâkim olacak. Kos-tantiniye'yi feth ile Peygamber Efendimiz Muhammed Mustafa Aleyhisselâmın müjdesini tahakkuk ettirecek. Bu şereften kızımı ve soyumu mahrum edemem."
Düğün toplantısı, sultanların düğünlerindeki şatafat ile değil, Peygamber kanununa ve gösterdiği örneğe göre yapıldı (Hammer, c. 1, s. 65). Nikâhı, Edebâli Hazretlerinin dervişlerinden Turud kıydı. Bu birleşmeden ileride Alâüddin Bey dünyaya gelecek, ayrıca Osman Beyi bir Ahî şeyhine damat yapıp, Ahî teşkilâtını Osmanlı Devletinin temeltaşı haline getirecektir.
24
Tekfurların korkulu rüyası
1281 yılının bir sonbahar gecesinde koca çınar yıkıldı. Er-tuğrul Gazi doksan küsur yaşındaydı. Fakat bütün aşiret onu hâlâ genç görür, daha yıllar yılı yaşayacağını düşünürdü. Hele Osman Bey, kendini bomboş hissediyordu. Bir kenara çekilip sabaha kadar hıçkırdı durdu, çocuklar gibi gözyaşı döktü.

Nihayet sabah ezanıyla doğruldu. Hayat devam ediyordu. Şu anda ona çok mânâsız görünse de hayat devam ediyor, öncekilerden çok yanık, adetâ feryada benzeyen sabah ezanıyla birlikte yeni bir gün başlıyordu. Kendini toparlamalıydı. En bedbin, en küskün ânında, babasının son nefes misali fısıldadığı*sözlere dayandı:
"Oğul Osman, aşiretimi devlet yapmalısın!"
En büyük korkusu ise aşiretin parçalanma ihtimaliydi. Bu ihtimalle uykuları kaçıyor, dedesi Gündüz Beyin vefatıyla meydana çıkan ihtilâfa benzer bir ihtilâfın zuhur etmemesi için bazı geceler sabahlara kadar duâ ediyordu.
25
Fakat yalnız duâ ile yetinmeyip, fiilî duâ sayılan hareketleri de ihmal etmiyordu. Bir gün Cuma'dan sonra babasının silâh arkadaşlarını evinde topladı.
"Beyliğe kimi düşünürsünüz?" diye sordu.
Bu suali pek tuhaf buldular. Akça Koca,
"Senden başka kim olabilir?" diyerek oradakilerin hislerine tercüman oldu.
Fakat Osman, amcası Dündar Beyin el altından çalıştığını, aşirete bey olmak istediğini, hattâ bu uğurda civardaki Bizans kalelerinin beyleriyle (tekfurlarıyla) görüşmeler yaptığını biliyordu.
"Aşiret başsız kalamaz. Beyliğe getirilirsek cennetme-kân pederimizin devlet ve îlâ-yı kelimetullah dâvasını Peygamber Efendimizin nurlu yolundan ayrılmadan götürürüz. Bu meseleyi halletmek üzere yarın akşam koca söğüdün altında içtimâ olalım. Amcamız Dündar Beye de haber salınsın."
Ve Osman, büyük bir ekseriyetle Kayı Han Aşiretine baş seçildi.
İlk iş olarak, yakınlardaki bütün Bizans kalelerine haberciler gönderdi. Babasının yaşlılığından faydalanıp bulaştıkları serkeşliğe devam etmeleri halinde, onları kılıçla yola getireceğini duyurdu.
Yine de ilk yıllar ufak tefek savaşlarla geçti.
Ermeni-Beli Savaşı
1284 yılı ilkbaharı.
Vaktini asla boşa harcamayan Osman Bey, silâh arkadaşlarıyla geleceği konuşuyor, muhtemel gelişmeleri nazara verip şimdiden bazı tedbirler alınmasını istiyordu:
"Mongol Diyar-ı Rum [Anadolu] içine yayılır. Selçuk Sultanı İkinci Gıyâsüddin Me'sud [ilk saltanatı 1284-1296, ikincisi 1302-1310] gün geçtikçe takattan düşüyor.
26
Ertuğrul Gazi türbesi (Söğüt).
Selçuklulara bağlı beyler istiklâl peşinde. Biz Mongol karşısında Selçukluları ayakta tutabilmek için elimizden geleni yaptık. Lâkin görünen odur ki, Selçuklu Sultanlığı ömrünü bitirmek üzere. Anadolu'nun taze kuvvetlere, taze devletlere ihtiyacı var. Etrafımızdaki Bizans kaleleri bizi Söğüt iie Domaniç arasına hapsetmiş gibi. Kostantiniye'-ye açılabilmek için Bursa, İznik ve İzmit'in ele geçirilmesi lâzım. Allah'a binler şükür ki, geldiğimiz gibi değiliz. Yeni katılmalarla biraz daha kuvvetlendik. Dinimizden olmayanlar bile İslâmın adaletine sığınmak için aramıza
.   27
katılıyor. Herşeye hazırlıklı bulunmak mecburiyetindeyiz."
Sözlerinin burasında evlerin arasından bir uğultu koptu. Kadınlı, erkekli gruplar bir noktaya doğru koşmaya başladı. Osman Bey, değirmi sakalını avuçladı:
"Hayırdır inşallah."
Az sonra dört Kayı yiğidi aralarıça aldıkları bir Rumu huzuruna getirdiler. Osman Bey, adamı görür görmez gülümsedi:
"Bırakın, yabancı değil" dedi.

Adamın kollarını bıraktılar. Serbest kalır kalmaz Osman Beyin ellerine atıldı:
"Beyim, Angelocoma'dan [İnegöl] haberler getirdim. Muradım yalnız konuşmaktır."
Osman Bey arkadaşlarına baktı. Akça Koca, Abdurrahman Gazi, Konur Alp, Turgut Alp, Aykut Alp, Gazi Derviş, Saltuk Alp, Targal. Yahşi Hoca ve diğerleri; hepsi de kendisi kadar kendinden olan Kayı yiğitleri. Onlardan ne gizlisi olabilirdi?
"Burada konuşabilirsin," dedi adama. "Aratos, bize ne haberler getirdin bakalım? İnşallah hayırdır."
' 'Pek hayırlı yanı yok, Beyim. Angelocoma Tekfuru Nikola, Ermeni Belinde pusuya yatmış, geçişinizi bekler. Yaylaya çıkarken nasılsa oradan geçeceğinizi biliyor."
"Anladık, lâkin biz Belocoma Tekfuru Nikola'ya iyilikten gayri ne yaptık ki?"
"Orasına aklım ermez, Beyim. Konuşurlarken duydum, senin biraz daha kuvvetlenmenden endişe ediyor ve 'Aslanı ininde öldürmeli' diyor. Gerisi senin bileceğindir."

"Sağol Aratos, bu iyiliğin unutulmayacak. Aratos'un istirahatı temin olunsun."
Aratos gittikten sonra arkadaşlarına,
"Niyetleri bizi kendi halimize bırakmamaktır," dedi. "Belocoma Beyi, akıbet, başına gelecekleri sezdi. Ne yapalım, biz de kurduğu tuzağa düşçriz."
Turgut Alp heyecanla atıldı:
"Tuzağı başına yıkarız. Hemen üstüne varalım!"
' 'Hayır,'' dedi Osman Bey, ' 'varsın onlar birşeyden haberimiz olmadığını düşünüp rahatça basacaklarını zannetsinler. 'Ava giden avlanır' diye bir atasözümüz var."
Bir müddet sonra Osman Bey, hiçbir şeyden haberi yokmuş gibi Domaniç'e göç emri verdi. Fakat hazırlıklıydı. Birden pusudakileri vuracaktı. Kendilerinden kat kat kalabalık düşmanla savaşacaklardı. Bütün Kayı yiğitleri bunu biliyor, fakat kimse perva etmiyordu. Horasan'dan Sö-ğüt'e gelene kadar çekmedikleri kalmamıştı. Her türlü güçlüğe alışıktılar, herşeyi göze almışlardı. Horasan'dan kalkıp teey Söğüd'e boşuna gelmemişlerdi. Ya devlet kuracaklar veya bu yolda yok olup gideceklerdi.
Nikola keyifliydi. Osman Beyi nasıl mahvedeceğini düşünüyor, deliler gibi gülüyordu.
Fakat netice umduğu gibi olmadı. Derbent'e giren Kayı yiğitleri birden kılıçlarını sıyırıp "Allah Allah" zik-'riyle taarruza geçtiler. Nikola afalladı. Bütün plânı Osman Beyi gafil avlama esasına göre yapmıştı. Şimdi ne olacaktı? ^
Adamlarıyla birlikte can derdine düştü. Ardına bakmadan kaçtı. Fakat Osman Beyin yeğeni ve Sarıyatı Savcı Beyin oğlu gencecik Bayhoca şehit düşmüştü. Derbent'te up uzun yatıyor, batan güne gülümsüyordu.
Osman Bey ağlıyordu. Hisarlara bedel yeğenini kaybetmişti. Kendisine yalnız ağabeylik değil, aralarındaki bü-

yük yaş farkı dolayısıyla aynı zamanda babalık da eden ağabeyi Sarıyatı Savcı Beye ne diyecekti, bu acı haberi ona nasıl verecekti?
Bayhoca'yı kucaklayıp atına bindirdi. Öylece kucağında Söğüt yolunu tuttu. Kimseyle konuşmuyor, adetâ konuşulanları duymuyordu. Bayhoca çok gençti. Cenge gelmesine önceleri müsaade etmemiş, fakat yalvarmalarına dayanamayarak sonunda razı olmuştu. Şimdi çok pişmandı. Ne çare, Bayhoca'yı geri getirmek mümkün değildi. Vuslat, Cennet bahçelerine kalmıştı.
Ağabeyine acı haberi bizzat verdi. Sarıyatı Savcı Bey babasından miras kalan soğukkanlılıkla bir zaman oğlunun, gülümseyen yüzüne baktı. Saçlarını okşadı. Sonra alnına bir öpücük kondurdu. Sakin bir sesle Osman Beye,
Osman Gazi silâh arkadaşları arasında.

"Nasip," dedi. "Devlet olacaksak harcını canımız, kanımızla yoğuracağız, Osman, buna alışmalıyız."
"İnan, Ağam, bu kahpeliği Belocoma Tekfurunun yanına bırakmayacağım."
"Kendine gel, Osmancık, biz intikam peşinde değil, devlet peşindeyiz."
Babası tarafından azarlanmış bir çocuk gibi, tevazuun şahikasında sustu. Ancak kendi duyabileceği kadar hafif bir sesle,
"Kulaca-Hisar'ı almalıyız" diye fısıldadı.
Sonuna kadar kimseye bir şey söylemedi. Etraf casus kaynıyordu. Niyetini kimsenin bilmemesi lâzımdı. Çünkü Kayılann kuvveti hâlâ müstahkem bir kaleyi muhasara edip alacak seviyede değildi. İşi bir baskın suretinde halletmeliydi. Başarabilirse, bu ilk kale fethi olacak ve arkası gelecekti.
1285 yılının bir geceyarısı, Osman Bey, yanına aldığı üç yüz kadar silâhlı yiğitle Kulaca-Hisar'ı bastı. Kaleyi aldı. En büyük kilisesini camiye çevirdikten sonra bir miktar asker bırakarak İznik Gölü istikametinde şimale doğru akınlara başladı.
"Biz Bizans tekfurlarıyla iyi geçinme taraftarıydık. Sulhu onlar bozdu. Böylece Kayı Han Aşiretine Kostantiniye yolu açıldı. Gayri durmak olmaz. Göynük ve Mudurnu'ya gidiyoruz.''
Samsa Çavuş ve kardeşi Sülemiş'ih idaresinde bulunan bazı Türkmen boyları daha önce Mudurnu taraflarına yerleşmişlerdi. Osman Bey onların da yardımıyla düşüncelerini gerçekleştirdi. Sakarya'nın Karadeniz'e döküldüğü mevkiin yakınlarına kadar olan toprakları fethetti. Hendek'i de zapteden Osman Gazi, böylece Karadeniz'e yirmi kilometre yaklaştı.
31
Bütün bu fetih hareketleri Bizans tekfurlarını çileden çıkarmaya yetmişti. Hele de Kulaca-Hisar'ın fethi, sıranın diğer Bizans hisarlarına da er veya geç geleceğini işaretliyordu. Osman Bey daha fazla büyümeden, karşı durula-mayacak şekilde güçlenmeden sindirilmeliydi.

Tekfurların korkusu

Büyük bir telâş içinde bulunan İnegöl Tekfuru Nikola, dostu Melanciya (Karaca-Hisar) Tekfurundan yardım istedi. İkisi Osmanoğullarına karşı birleşip Bilecik'le İnegöl atasında bulunan Ekizce'de Osman Beyi kendileriyle cenge mecbur ettiler. Yine kuvvetler arasında bir muvâzene yoktu. Fakat Osman Beyin arkadaşları tam bir inançla kılıç sallıyor; sadece yaşamak için mücadele etmiyor, devlet kurup yaşatma uğruna savaşıyorlardı. Alp erenler coşkundu. Gazi dervişler ölüme seve seve atılıyorlardı. İki tekfurun şahsî menfaatiyle bir boyun, yalnız boyun değil bir soyun devlet olma azmi çatışır da, menfaatçilerin kazanması olur muydu?
İlerlemiş yaşına rağmen, Sarıyatı Savcı Bey fırtına gibi esiyordu. Osman Beyin arkasına sinsice geçen Karaca-Hisarlı askeri tar.ı vaktinde farketti. Atını deli gibi üstüne sürerken,
"Kolla Osmancık!" diye bağırdı.
Osman Beyin hayatını kurtardı. Fakat onun derdine koşarken kendini unutmuş, ardını boş koymuştu. İnegöl Tekfurunun kardeşi Philatos (yahut Kalanos) koca yiğidi sırtından vurdu. Osman Bey, ağabeyinin çığlığına dönünce atının üstünde sallandığını gördü. Atını hırsla tepikle-di. Ağabeyini yıkılmak üzereyken tutup kendi atına çekti. O sırada yetişen Akça Koca'ya:
"Savcı Bey, ağamı kıyıya al," diye buyurdu. "Bana da atını ver."
32
Gözlen Phılatos'un üzerindeydi. Otke soluyordu. Muhtemelen en sevdiği varlıklardan biri daha ölmüştü. Kanını yerde bırakmayacaktı. Kayı yiğitleri affetmesini bildikleri kadar cezalandırmasını da bilirlerdi. Bunu bütün düşmanlarına ispat edecekti.
Philatos'un ardından at kopardı, önüne çıkanı devire devire yanına ulaştı. Philatos gümüş çivili zırhı içinde pek gösterişliydi. Fakat o da diğerleri gibi savaşın kaybedildiğini anlamış, canını kurtarmanın derdine düşmüştü. Kılıcıyla kendine yol açıp kurtulma sevdâsındaydı.

Önünü Osman Bey kesince duraladı. Kısa bir tereddütten sonra atının başını başka tarafa çevirdi. Fakat önünde yine Osman Bey duruyordu. Geriye döndü. Hayret! Yine karşısında Osman Bey duruyordu.
"Şeytan!" diye bağırdı.
Hamle etti. Bu an Osman Beyin beklediği andı. Arkadan kahpece saldırmanın hesabını soracak sandı. Dağlanan yüreği şimdi buz tutmuş, hiçbir şey hissedemez olmuştu.
Hamleyi savuşturduktan sonra,
"Kolla bre kâfir!" diye gürleyerek hamleye kalktı.
Philatos'un kılıcını çeldi. Bir çekişte atından yuvarladı. Beyini korumak için yanına seğirten Abdurrahman Gazi'-ye,
"Şu leşi kıyıya çek Abdurrahman Gazi," dedi. "Sonra hesaplaşacağız.''
Daha fazla dayanamayıp kaçAîar. Arkalarında bir sürü maktul bırakmışlardı.
Osmanlı Devletinin ilk meydan muharebesi sayılacak İkizce Savaşı (bazı kaynaklarda Eğrice yahut Ekinci diye anılır) büyük bir zaferle neticelenmiş (1286) fakat Osman Bey canı gibi sevdiği ağabeyi Sarıyatı Savcı Beyin şehid düşmesi (bazı kaynaklar Osman Bey'in diğer kprdeşi Gün-

düz Alp'in, bazıları da her ikisinin bu savaşta şehit düştüğünü yazar) yüzünden zaferin tadına varamamıştı. Bulut bulut öfkeydi. Philatos'un huzuruna getirilmesini emretti. Philatos, kolları arkasına bağlı olarak huzuruna getirildiğinde, tercüman vasıtasıyla sordurdu:
"Ben sana esir düşseydim, ne yapardın?"
Philatos'un karşılığı pervasızdı:
"Derhal gebertirdim!"
Cevabın arkasından da bir sürü sövüp saydı. Öyle galiz küfürler etti ki, Osman Beyin tercümanı, Philatos'un sözlerini tercüme etmeyerek sadece "Galiz küfürlerle sövüyor" demekle yetindi.-Gazapla yerinden fırlayan Osman Bey,
"Şu itin karnını deşin. Yeri eşin, gömün!" diye emretti. (İdris, yaprak 43; Hoca Sadüddin, yaprak 10.)
O tarla, o günden sonra "İt Eşeni"yahut "Kokar Tarla" adıyla anıldı. (İdris, yaprak 43; Hoca Sadüddin, yaprak 10; Cihannümâ, sayfa 677.).
Ağabeyi Sarıyatı Savcı Beyi ise, şehid olduğu çamın altına gömdürdü. Gaziler o gece gökyüzünden süzülen nûr kümesinin Sarıyatı Savcı Beyin kabrine indiğini gördüler. Ve buraya "Kandilli Çam" dediler. (İdris, yaprak 43; Hoca Sadüddin, yaprak 10; Neşri, yaprak 28.)
Osman Bey daha sonra ağabeyinin nâşını Söğüt'e nakledip babasının türbesine gömdürdü.

Selçuklunun Ucbeyi
Kayı Han Aşireti artık "Osmanoğulları" yahut "Osmanlılar" adıyla anılıyordu. Osman Beyin dehâsı, cesareti, şecaati ve adaleti bu Türkmen boyuna kendi damgasını vurmuş, adını vermişti. Biraz daha büyüyüp yeni iltihaklarla kuvvetlenen Osmanoğulları, Söğüt'le Domaniç arasına sığmayacak kadar cevval, daha geniş ufuklar arayacak kadar azim sahibiydiler. Bu sırada yerinde saymanın yok olmak demek olduğunu, Osman Bey ve silâh arkadaşları çok iyi biliyorlardı. Gazi dervişlerin, Horasan erenlerinin ir-şadlarıyla İslâm dininin bilhassa "cihad" emrini çok iyi kavramış, varacakları nihâi hedefi "Bİ2ans" olarak tespit etmişlerdi. Hiçbir fetih tesadüfün kollarında gitmiyor; her adım İstanbul'a doğru atılıyordu. Ve her hareket Osmanoğullarını nihâi hedeflerine**biraz daha yaklaştırıyordu.
Sıra, büyük azmin yolu üstüne dikilen Melanciya (Kara-ca-Hisar) Hisarına gelmişti.
Bazı kaynaklara Kara-Şehir olarak da geçen bu hisar, Eskişehir civarında Porsuk Çayı üzerindeydi. Kayı Han Aşiretinin Anadolu'ya ilk geldikleri sıralar, Ertuğrul Gazi-

nin himmetiyle bu hisar bir kere fethedilmiş ve kumandası Selçuklulara bırakılmıştı. Fakat sonradan tekrar Bizans'ın eline geçmişti. Daha fazla bu hisar Bizans'ta kalamazdı. Fetih yalnızca bir kalenin fethi olmayacak; Karaca-Hisar' ı asker kalabalığı, savunma tertibatı ve surlarının sağlamlığı yüzünden alınamaz zanneden Bizans valilerine (tekfurlar) büyük bir darbe de indirilecekti. Bu moral yıkıntısının altından herhalde kolayca kalkamazlardı.
Silâh arkadaşlarından bazıları, Karaca-Hisar'in yalnız kendi kuvvetleriyle fethinin mümkün olamayacağını, Selçuklu Sultanı Gıyasüddin'den yardım istenmesi gerektiğini savununca, Osman Bey,
"Kendi kendimize yetmeyi bilmeliyiz, kaleler ne kadar sağlam olursa olsun, içinde onu koruyacak yürekli yiğitler olmadıktan sonra, yıkılır gider. Azmin önünde hiçbir şey duramaz " diyerek reddetti.
Nihayet uzun bir muhasara sonunda kaleyi ele geçirmeye muvaffak oldu (1288). Cuma günü şehre girdi. Yağma ve tahribe izin vermedi.
"Biz dönmeye değil, kalmaya geldik. Kaleye de, kalenin içindekilere de ihtiyacımız var. Kimsenin malına, canına dokunulmasın. Sadece Karaca-Hisar'in en büyük kilisesi camiye tahvil edilsin. Heykel ve tasvirlerden temizlensin. Bu Cuma'yı kiliseden tahvil edilecek camide kılmayı murat ettik. Geceler boyu duamız bu cihetteydi. Rabbim kabul buyurdu, şükürler olsun:"
Karaca-Hisar'in bütün burçlarından ezan okunuyor, sala veriliyordu. Dalga dalga dağılan tekbir ve ilâhiler gazileri şevklendirmiş, yeni bir güçle doldurmuştu. Şimdiye kadar kazanılan zaferler Karaca-Hisar'in fethi yanında sönük kalırdı. Düşmanı kalbinden vurmuşlar, küffâra büyük bir korku vermişlerdi. Karaca-Hisar Tekfurunu da esir
36
etmişlerdi. (Jsman bey, yeğeni Aktımur un başkanlığında bir heyet teşkil etti. Ganimetten bir miktar ayırıp katırlara yükletti. Bunları fetihnameyle birlikte Selçuklu Sultanına gönderdi. Sonra silâh arkadaşlarını ve dervişleri istişareye çağırdı:
"Allah'ın izni ve yardımıyla Karaca-Hisar'ı fetheyle-dik. Bu hedefe doğru atılmış en büyük adımdır. Devlete giden yolun ışığı önümüzde parlamaktadır. Hamdolsun ki, Söğüd'e geldiğimiz gibi değiliz. Artık kaleleri töreyle idare edemeyiz. Bu yüzden şeriatın hükümlerini tatbik edecek bir kadı ve Karaca-Hisar'in inzibatını temin için bir muhafızla bir miktar da asker bırakmak istiyoruz. Dursun Fakıh kardaşımıza Karaca-Hisar hatipliği ve kadılığını münasip gördük. (Hacı Kalfa, Cihannümâ, s. 677; Neşri, yaprak 37.\ Biraz sonra Cuma namazını birlikte edâ edeceğiz. Hutbede Selçuk Sultanının adından sonra adımızı zikrettirmek münasip midir?"
Turgut Alp, heyecanla fırlayıp herkesten önce bağırdı:
"Zamanı bile geçmiştir. Hatta yalnızca sizin isminiz okunmalıdır, Osman Beyim. Selçuk Sultanından asker istediğimiz halde göndermediğini unutmayalım."
Ahî ulemasından Şeyh Edebâli'nin talebesi, Karamanlı Dursun Fakıh aynı görüşte değildi.
"Sultan bize karşı vazifelerinde ihmalkâr davransa bile, biz vazifemizi yapmakla mükellefiz. Aramızda ihtilâfa medar olacak hareketlerden kalınmamız iktizâ eder. Etrafımız Katalonlarla, Turkopollarla, Mongollarla ve Bizanslılarla çevrili iken, aramızda fitne körüklemenin âlemi yoktur. Osman Beyimizin adı hutbede Selçuk Sultanından sonra okunursa, herhalde kıyamet kopmaz. Herkes bilir ki, biz şan peşinde değil, îlâ-yı kelimetullah dâvasında ve devlet peşindeyiz."
37
Böylece karar verilip kiliseden tahvil edilen camiye gidildi. İçi dışı mahşer kalabalığındaydı. Tekbirler kubbelerde çınlıyor, pencerelerden taşıp bütün şehri kuşatıyordu. Bugün Karaca-Hisar'ın alnına İslâmın tevhid mührü çakılmıştı. Bugün Kostantiniye'nin fethine doğru büyük bir adım daha atılmıştı. Bugün şanla, şerefle dolu bir gündü. Aşiretten devlete geçişin birinci

günüydü. Çünkü o zamana kadar kurulan Türk devletlerinden hiçbirinde kadılık müessesesi yoktu. Her türlü ihtilâflara beyler bakıyor, sadece ulemâ ile istişare ediyorlardı. İslâm öncesinden kalma bazı alışkanlıklar ise yer yer sürüyordu. İlk defa bir kadı tayiniyle hukuk işleri de İslama göre tanzim edilmiş ve İslâm şeriatı devlet idaresine hâkim hâle getirilmişti. Osmanlı Devleti yıkılana kadar bu böyle sürüp gidecekti.
Bu muvaffakiyet Osman Beyi "Büyük Ucbeyi" yaptı. Selçuk Sultanı İkinci Gıyasüddin Mes'ûd, Osman Beye o yıl büyük ucbeyi tâyin edildiğini, bütün vergilerden muaf tutulduğunu bildirir bir fermanla, talbhâne (mehter takımı), tuğ, alem, murassa kılıç, gümüş koşumlu at, silâh, yüz bin dirhem para ve çeşitli hediyeler gönderdi.
"Ve şayet ihtiyaç çekile diye zat-i şütüde sıfatına mahsus gönderilen iki bohça cübbe ve diba-yı Rumî ve alaca-i Mısrî ve çatma kadife-i pelen-gî ve bir kabza altunlu kılıç ve bir bedevi sümend-i dil-pesend i cündiyâ-ne simî ve çomağiyle, yüz bin dirhem nakdiyeden gayri bin neferlik cebe ve cevşen ve hud ve bergeste van ve iki bin kabza keman ellişer okule memlüv cebeleri birle ve bin beşyüz kubbe siper ve üçbın kabza kılıç ve hançer ve iki katar deve yükü sinan-i hasm-stanla merbut gönder irsal olunup ümdet-ül-ayan Karaca Balaban çavuş zide kadrühû bermoceb i defter ahz edüp lâzım oldukta guzat-i nusrat-ayat dan diriğ etmçyüb sebili cihâdı meftuh kılasun."—Mecmua-i Münşeât-i Feridun Bey
Selçuk Sultanının armağanlarını getiren heyetin içinde Osman Beyin bir müddet önce Konya Sarayına elçi gön-
38
derdiği kardeşinin oğlu Aktimur da bulunuyordu. Heyet geldiğinde ikindi vaktiydi. Mehter vurduğunda Osman Bey ayağa kalktı ve sonuna kadar ayakta dinledi. O günden sonra, her ikindi vakti mehter padişah huzurunda nevbet vurdu ve padişahlar cenk havalarını dâima ayakta dinlediler. Ancak Fatih tarafından kaldırıldı.
Düğün
Turgut Alp, gözcülüğe oturduğu yerden toz bulutunu fark edince, "Hele hayrolsun," diye söylendi. "Gelenler var, hem de aceleyle. Hayrolsun bakalım."
Yanındaki altı yiğitle birlikte tepeciği dolanıp düze indi, yol kavşağını tuttu, beklemeye koyuldu.
Etraf düşman doluydu. Osman Beyin üst üste kazandığı zaferler hasımlarının başlarını döndürmüştü. Olmadık işlere kalkışabilirlerdi. Her ihtimali göze alıp hazırlıklı bulunmalıydılar. Bitinya'yı göze göz, dişe diş korumalıydılar. Vatanlarını kaptırmanın acısını yıllarca yaşamışlardı. Bir daha o acıyı yaşamak istemiyorlardı.
Atlılar yolu dolanıp altı Osmanoğlu ile burun buruna gelince en öndeki:
"Hayt bre!" çekti.
Sonra dizginlere asılmasıyla hayretlenmesi bir oldu:
"Vay ki Turgut Alp Gazi ile yiğitleri imiş. Hay koca yiğit?"
Turgut Alp de karşısındakini görür görmez tanımıştı: "Köse Mihal Bey, bu geliş nasıl geliştir böyle?"
"Hayret ve dehşet gelişidir, kardaşlık. Osman Beye haberlerimiz var, yaman haberlerimiz var."
"Hayrolsun, bize demek yok mu?"
Harmankaya hâkimi Köse Mihal'in arkasında on muhafız vardı. Onları göz ucuyla işaretleyip gülümsedi:
39
"Sizinkilere güvenim var da, Turgut Alp Gazi, benimkilere pek güvenmeye gelmez. Neden dersen, Osmano-ğulları bir maksada hizmet ederler. Altın şangırtısı duymaz, yüzünü görmek istemezler. Lâkin benim adamlarım başkadır; kim fazla verirse ona koşarlar. Bu yüzden mazur gör. Osman Beyle birlikte sen de öğrenirsin."
"Bari hayır mıdır, şer midir, o kadarını öğrensek..."

"Pek hayır tarafı yoktur, iki gözüm."
"Yeni bir tuzak mı ha!"
"Eh!.."
Omuzlarını silkince Turgut Alp sustu. Bir zaman yan yana at sürdüler. Neden sonra Turgut Alp,
"Şu senin Müslüman olma işin..." diye söze başlayınca Köse Mihal Bey ters ters baktı:
"Siz beni bir türlü Müslüman kabul etmezsiniz ya; tekfurlar da kendilerinden saymaz pek. Kızımın düğün günü benim hisarda toplanıp fıskoslaştılar. Osman Beyin fazlaca ululaştığından, topraklarını filân genişlettiğinden yakındılar. Yakında Harmankaya'ya da taarruz edip hisarımı elimden alacakmış."
"Lâfı yine dolambaç yollara sürdün ya, neyse, ne cevap verdiğini söyle bari.''
Güldü:
"Osman Bey kadim dostum olur" dedim. "Aklımız olsa ona karşı çıkacağımıza kuvvetine kuvvet katardık. Bunu söylememle ithamlar başladı. Müslüman olduğumu iddia ettiler. Gizli Müslümanmışım. Değilse imişim', kendileriyle anlaşmalıymışım."
"Ne anlaşmasıdır bu?"
"Şimdilik bu kadar, yiğidim. Merakını heybene koy da sabrı ele al. Osman Beyi bulana kadar bekle. Zaten Söğüd'e varmaya pek birşey kalmadı. Sahi, Osman Beyin gönderdiği hediyeler de adamları fena çarptı. Kızımın dü-
40
gününe bütün tekfurların getirdiği hediyenin toplamından fazlası Osman Beyden geldi. Bunu da az daha iddialarına mesnet yapıyorlardı. Zor savuşturup maksatlarının aslını faslını öğrendim. Niyetleri iyi değil. Dediğin gibi tuzak kuruldu bile."
Turgut Alp atına bir tepik vurup azıcık hızlanırken: "Nasılsa anlatmayacaksın, ne diye durmadan merakımı mıncıklamaktasın, bre Mihal Bey? Geldik de kurtulduk, hamdolsun."
Meydanda at tımar eden genç karavaşa (köle) seslendi: "Var beyimize haber et, Mihal Bey geldiler." Osman Bey, kapının önündeydi. Harmankaya Tekfuru Köse Mihal'i samimî bir sevgiyle kucakladı. Ayakta dikilirken dizlerini döven uzun kolları, Mihal Beyi iki kat sarmış gibiydi. Hal hatırdan sonra içeri girdiler. Sunulan şerbetleri karşılıklı içtiler.
"Habere geldim, Osman Beyim," diye söze başladı .Köse Mihal. "Haberin de zorlusuna geldim. Tekfur milleti yekvücut olup kuyunu eşmekte, bilesin." Osman Bey hayretlenir gibi: "Kimin tavuğuna kışt demişiz?" "Orasını bilen yok, lâkin hepsi korku tutuğu. Karaca-Hisar'ı fethetmen gözlerini fena yıldırdı. Endişeye gömüldüler. Birgün sıra bize de gelir diyerek tedbire oturdular."
' 'Tedbiri buldular mı bâr^?''
"Hem de yamanını akılları sıra, en yamanını ve kalleş-çesini. Bunları söylemekle dindaşlarıma ve soydaşlarıma ihanet ettiğimi düşünebilirsin. Fakat Osman Beyim, hepsinden bıkkınım. Yiğitlenirler, ama yiğitçe iş tuttuklarını bir kere olsun gören yok. Hep desise, hep hile, hep yalan dolan! Tiksindim. Kendi adamlarına dahi köle muamelesi ederler. Sana can borcumuz var. Dahası Kayı Hanlıya ka-
41
nımız kaynamıştır bir kere. Herşeyiniz dininiz gibi dos doğru. Yalanınız yok, riyanız yok, hileniz yok; dostluk gösterene dostsunuz, yeri geldikte can düşmanınızı dahi affedebilecek kadar âlicenapsınız. Bilirim, bu hasletler sonradan bulma değil, dininizin yüceliğinden gelme. Adalet anlayışınıza hiç diyecek yok. Karaca-Hisar pazarındaki hâdise var ya, bizim canipte dile destan söylenir. Hani şu ihtilâf: Germiyanoğullarından bir Müslümanla, Hıristiyan bir tüccar arasında çıkan ihtilâfı, Hıristiyanın lehine neticelendirmişsin. Germiyanlıdan alıp bizimkine vermişsin."

"Adam Hıristiyandı, ama haklıydı. Dinimiz hak sahibinin dinini, inancını sormaz; hakkını teslim eder—kim olursa olsun.''
"İşte o, dile destan söylenir. Bu yüzden de Karaca-Hisar pazarı Bizanslılarla dolu taşar. Bizimkileri gocunduran hâdiselerin içinde bu da var. Pazarı kaptırmanın acısıyla yanıyorlar.''
"Şu işe bak, Mihal kardaş, o hâdise bize hem. Germiyan Beyini düşman etti, hem tekfurları. Öğrenmek istediğim şu: acaba kumpasın içinde dostumuz Belocoms. [Bilecik] Tekfuru da var mı?"
Köse Mihal acı acı gülümsedi:
"Yalnızca içinde olsa neyse, Belocoma Tekfuru oyunun başında bulunuyor. Yakında Yarhisar Tekfurunun minicik kızı Holofira [Yahut Nilüfer] ile evlenecek. Düğün Belocoma'da olacak. Bir zaman seni kandırıp kendilerine teslim etmem için yalvardılar. Böyle bir şeyin olamayacağına akılları kesince de bana anlatıp anlatacaklarına pişman oldular. Endişelerini izâle için onlara uymuş görün-düm. Seni düğüne davet edecekler, Osman Bey kardaşım. Davet edecekler ve ilk müsait fırsatta üstüne çullanıp, Al-
42
lah göstermesin, hançerleyecekler. Böylece başsız kalan Osmanoğulları dağılacak."
Osman Bey sükûnetle dinliyor, itidalini muhafazaya çalışıyordu; ama kuyu ayranıyla dolu tası tutan elinin titremesinden belliydi ki, sinirlenmişti.
"Diğerlerini anlarız," diye söze başladı. "Lâkin Belocoma Tekfurunun bu hareketi bizi sinirlendirir. Hep iyilik etmişiz. Babamıza dostluk göstermiş, dostluk görmüş. Domaniç yaylağına çıkışta ağırlıklarımızı Belocoma hisarında bırakır; dönüşte Belocoma Tekfuruna tulum tulum peynir, yağ, süzme armağan eyleriz. Anlaşılan yine de ya-ranamayız."
Ellerini iki yana açtı, kararlı bir sesle,
"Sağol Mihal Bey,'' dedi. ' 'Tuzağa nasıl düşülür, onlara göstereceğiz. Etrafımız düşmanla çevrili olarak yaşamaktan gına geldi. Biz Bizans'ın böğrüne hançer gibi girelim diyen gazilerimizi zor zaptederdik. Gayri yol görünmüşe benzer. Bozgunculuk onlardan geldiğine göre, eh, kim olduğumuzu göstermenin sırasıdır. Basarken nasıl basınılır, öğrensinler."
Gözleri çakırlaşıp bir noktaya dikildi:
"Selçuklu can çekişir, Mihal Bey. İlhanlı desen kalıcı değil, gidici. Yakında buralar kaynamaya başlayacak. O vakit geldikte dim dik olmak isteriz. Biz vaktiyle erenlerden fetih müjdesi almışız. Dinimiz hak, maksadımız hak, vasıtamız hak oldukta, dünyadan perva edici değiliz. Varol, haberinle bizi ihya ettin. Bütün bütün seni içimizde görürsek daha büyük bir sevinç duyacağız."
Veda için kucaklaştıkları sırada Köse Mihal,
"Yakında," diye fısıldadı, "çok yakında bütün bütün aranıza katılacağım. Şimdilik tekfurların itimadını sarsmayalım."
43
Köse Mihal çıkar çıkmaz, Osman Bey meşveret heyetini topladı. Meseleyi bütün teferruatıyla anlatıp tedbir sordu.
"Ne buyrulur?"
Herkes düşündüğünü açıkladıktan sonra sözü kendisi aldı: t
"Davete icabet edeceğiz. Belocoma Tekfurunun düğününe katılacağız."
Biraz durdu. Yumruklarını sıkıp boşluğa salladı:
"Ama kendi usûlümüzce katılacağız. Öyle bir katılacağız ki, akılları başlarından uçacak ve bir daha Türkmen'i tuzağa düşürmeye tövbe edecekler. En seçme kuzulardan
Eski Bilecik'te Şeyh Edebâli ile zevcesi ve Osman Gazinin zevcesi olan Bâlâ Hatun, Dutsun Fakih ve şâir şeyhin taallûkatının kabirleri.

I!

It
n
M

elli tane hazırlansın, on da toklu ayrılsın, gelin için esvaplıkla; Taraklı'da yapılmış namlı tarak ve kaşıklar, Mudurnu'nun meşhur iğleriyle denklensin, tamamı katırlara yüklenip Belocoma Tekfuruna düğün hediyesi gönderil-sin. Abdurrahman Gazi, hediyelerimizi yanına alacağın birkaç kişiyle sen götüreceksin. Ve Belocoma Beyine diyeceksin ki, Osman Bey düğün dâvetine iştiraktan şeref duyacak. Yalnız mevsim Domaniç yaylağına çıkma mevsimi olduğundan her zamanki gibi ağırlıklarımızı hisarında bırakmak isteriz. Yola dayanamayacak kadar yaşlı kadınları-mızın bir kısmını da hisarında misafir ederse sevincimiz sonsuza çıkar. Yaşlı kadınlarımızın sayısı kırk civarındadır. Bir ricamız daha var: Belocoma Beyi lütfedip düğünü hisar dışındaki Çakır-Pınar'da yaptırsın. Biz göçerevlü olduğumuzdan hisar içinde pek rahat edemeyiz. Mazeret sorarsa bunu ileri sür. Bir de Osman Beyimin düşmanları çokçadır. Vakıa sizin dostluğunuza sonsuz güveni vardır, ama ne olur ne olmaz diyerek bir miktar muhafızla gelecektir de, hoş karşılasın."
Gazi Abdurrahman hemen kalktı. Dizini yere koyup elini göğsüne çaktı:
"Hemen hazırlanayım, Osman Beyim, destur ver."
"Destur senin. Göreyim, isteklerimizi Belocoma Tekfuruna kabul ettirmeye bak."
Sonra plânını açıklamaya koyuldu:
"İhtiyar kadınlardır diyerek kadın kıyafetine sokacağımız kırk kadar yiğidi Belocoma'ya sokacağı^. Onlar vakti geldikte kaleyi içten fethedecekler.''
"Ya Belocoma Tekfurunun askerleri, Beyim, ne olacak?"
"Kumandanlar Çakır-Pınar'daki düğünde safâda bulunacaklar, yahut bizi katletme peşinde. Askerlerin çoğu da düğün şerefine içip sarhoşluğa yatacaklar. Allah'ın yardı-

mıyla fetih kolay olacak. Biz de Çakır-Pınar'da bulunacağız. Bir miktar yiğitle sofraya oturacağız. Yiğitlerimizin bir kısmı da yol boyunda pusuya yatacaklar. İşaret verdikte, harekete geçip ortalığı bir birine katacağız. Peşimize düşecekler. Peşimize düşmeleriyle yoldaki tuzağa tutulacaklar."
Turgut Alp keyifle söylendi:
"Kazdıkları kuyuya yallah!"
Osman Bey, Turgut Alp'a gülümsedi:
"Evet Turgut, yallah! Sormak istediğiniz bir şey var mı?"
Yoktu. Herkes meseleyi anlamıştı. Sıra harekete geçmeye gelmişti.
Hazırlıklar hemen başladı.
Ve plân tıkır tıkır işledi. Belocoma, kadın kılığına sokulmuş kırk yiğit tarafından geceyarısı baskınıyla fethedi-lirken, Çakır-Pınar'da kargaşa çıktı. Osman Bey, arkasına geçen eli hançerli katilin gölgesini fark eder etmez, ayağa fırlayıp bir tekmede sofrayı devirmesiyle atına atlaması ve "Haydaaa! . ." çekmesi bir oldu. Kargaşada Yarbisar Tekfurunun kızı, Belocoma Tekfurunun nişanlısı Holofîra (Nilüfer) gelin de esir alınarak kaçırıldı (1298). Söğüt'e getirilip Osman Beyin oğlu Orhan Beyle nikâhı kıyıldı. Şehzade Süleyman Paşa ile Sultan Murad Hüdavendigâr'-ın anası bu hatundur. Bursa ovasındaki Odryses Çayı üstüne bir köprü yaptırdığı için, çay, o günden bugüne "Nilüfer Çayı" olarak anılır. (1333'de İznik'e de uğrayan meşhur seyyah İbn-i Batuta, İznik'te Nilüfer Hatun ile görüşmüştür.)
Bilecik ve Yarhisar kaleleri düşmüş; yol İnegöl fethine doğru açılıp uzamıştı. Düşmanlar şoku atlatamadan yeni bir şok yemeliydiler. Osman Bey sıcağı sıcağına bu işi de halletmeyi düşünüyordu. Turgut Alp'e bir miktar asker

verip İnegöl üstüne gönderdi. Kendisi de işleri yoluna koyar koymaz hareket etti. İnegöl önlerinde Turgut Alp'le birleşen Osman Bey, şiddetle kaleye hücum edip kaleye girdi. Kalenin idaresini Turgut Alp'e bıraktı. Fethedilen yeni kalenin adı bu yüzden "Turgut-ili" olarak .değişti. Daha sonra da "Turgutlu" oldu.

Bir İslâm devleti doğuyor

Bir yandan Osmanoğulları büyürken, öte yandan Selçuklular küçülüyordu. İlhanlı Sultanlığına bağlı büyük bir beylik haline gelmiş, içişlerinde bile hürriyetini kaybetmişti. Sülemiş isyan edince, İlhanlılar bunu bahane ederek Selçukluların üstüne gittiler. Daha beter sıkıştırdılar, öldürüleceğini yahut hapsedileceğini anlayan Selçuk Sultanı Üçüncü Alâüddin Keykubad (1298-1302) kaçtı. Selçuklu tacı ve tahtı ortada kaldı. Bu yüzden Osman Bey daha serbest hareket etme imkânına kavuştu.

Kaderin cilvesi ki, Anadolu'nun bir yerinde büyük bir İslâm devleci yıkılırken, Anadolu'nun diğer bir yerinde büyük bir İslâm devletinin temelleri atılıyordu. Adetâ güneş bir yandan batıp diğer yandan doğuyor ve dünyanın karanlıkta kalması İlâhî bir tecellî ile önleniyordu.

Hedef İznik

"Yiğitlerim, silâh arkadaşlarım! Asıl maksadımız Kos-tantiniye olmakla birlikte, İznik'in fethi de onun kadar mühimdir. Bu şehir Malazgirt zaferinden üç sene sonra Oğuzların taht şehri olma vasfını kazanmış ve hayli zaman

enemmıyetını koruduktan sonra, elden çıkmıştır. Hıristiyan âlemi için de büyük değeri hâizdir. Hıristiyanlığın akidelerini tesbit eden iki büyük cemiyet burada akdolun-muştur. Bu cihetten Hıristiyanlarca şehrin kudsiyeti vardır. Şehre hâkim olabilirsek, hem Bizans'ı Diyar-ı Rum'dan tard eder, hem de yüreğinden yaralarız. Ne buyrulur?"'

Osman Beyi dinledikten sonra fikir beyân eden silâh arkadaşları İznik fethinin dediği sebepler yüzünden zarurî olduğunda birleştiler. Ancak Bursa geçit yeriydi. Hatta Bursa'dan önce alınması acilen icap eden yerler vardı. Büyük bir harekâta girişmeden etrafı iyice temizlenip Bursa ve İznik abluka altına alınmalıydı.

Osman Bey tek tek silâh arkadaşlarına baktı. Hepsi cesur, hepsi yiğit, hepsi de mertti. Allah adını yüceltmek, emrini yaymak mevzubahis olduğunda kimse gözünü budaktan sakınmaz, gerekirse ateşe dalar, o uğurda can vermeyi canına minnet sayardı. Onları iyi tanıyordu. Sadâkatlerini de biliyordu. "Hayır, ufak tefek işler kalsın, zaman büyük işlerin zamanıdır, İznik'i sizden isterim" dese, alamayacaklarını bilseler bile ölümüne giderlerdi. Fa-

1. İznik Hıristiyanlar için "kutsal şehir'di. Zira vaktiyle burada Hıristiyanlık akidelerini tesbit eden iki büyük konsül toplanmıştı. Bütün Hıristiyanlık dünyasının umumî akidelerini tespit için toplanan konsüllerin ilki, Milâdın 325. senesi Haziran ayının 19. günü, imparator Büyük Konstantin'in başkanlığında toplanmaya başlamıştır. İznik'te toplanan ikinci konsül ise. Hıristiyanlık tarihinin yedinci konsülüdür. Bu yedi konsül hem Katolikler hem de Ortodokslarc*jnuteber addedilir. İznik konsüllerinin ikisi de muteber sayılan konsüllerdendir. Birinci konsül. Arius isimli papazın neşrettiği "Atianisme" mezhebine karşı "teslis akidesine" bugünkü kat'î şeklini vermiştir. Milâdın 787. yılında toplanıp "iconoclazme" yahut "iconoclasie" denilen resim düşmanlığına karşı "tasvirperestlik" esasını bir akide haline getiren ikinci ';onsül, en sağlam rivayete göre. İznik'in en büyük kilisesi olan Ayasofya Kilisesinde içtimâ etmiştir. Orhan Bey tarafından İznik fethedilince ilk işlerden biri bu kilisenin camiye tahvili olmuştur.

kat kendisi de biliyordu ki, îznik'in rethı için vakit henüz erkendi

"Nereleri vurmak münasiptir?" diye rordu.

Ahi Hasan,

"Yondhisar'ı ve dahi Yenişehir'i vurmak evlâdır," diye cevap verdi. "Merkezi Söğüt'ten Yenişehir'e taşır, böylece bölgeye daha rahat göz kulak oluruz. Ardından Koyunhisar, Köprühisar gelir. Derken güzelce Bursa'-ya..."
"Daha ardından?" diye sordu Osman Bey, gözlerinin içi gülerek, "sıra nereye gelir?"
Ahi Hasan da keyfince güldü. Zevkle ellerini oğuştura-rak,
"Elbet ki İznik'e," dedi, "Kostantiniye'nin yumuşak karnı, buruk yüreği İznik'e."
Osman Bey silâh arkadaşlarına döndü:
' 'Böylece muvafık bulunmuş mudur?
Eller kalktı. Reyler izhar edildi. Karar ittifakla çıktı. Ahi Hasan'ın teklifi kabul olunmuştu.
Ve Yondhisar üstüne yüründü. Alındı. Yenişehir üstüne yüründü. Orası da alındı. Merkez yapılıp işler yoluna konduktan sonra, Bizanslıların Baphaeon dedikleri Koyunhisar muhasara edildi.
Osmanoğullarına bizzat Osman Bey kumanda ediyordu. Ama tek hâkim değildi. Dâima âlimlerden ve silâh arkadaşlarından meydana gelen bir heyetle istişare ediyordu. Yanında bunlardan kimseyi bulamadığı zamanlar sıradan birkaç yiğitle konuşup kararını ondan sonra veriyordu. "Beş insan bir insandan daha iyi düşünür" diyordu.
Koyunhisar önlerinde beklenmedik bir sürprizle karşılaştı. Osman Beyin zafer üstüne zafer kazanması Bizans İmparatorunu ve civardaki Rum beylerini harekete geçirmişti. Başta Bursa Tekfuru Atranos olmak üzere, Kestel,
50
Rite lekrurları hatırı sayılır bir kuvvetle Koyunhisar önlerine gelmişlerdi. Ve Bizans İmparatoru İkinci Andronikos Paleologos'un hassa kumandanı namlı Musalon'un emrindeki tepeden tırnağa silâhlı iki bin Bizans askerine katılmışlardı. Koca bir haçlı ordusu Osmanoğullarını bekliyordu. Sürpriz karşısında tereddüde düşen bazı arkadaşlarına Osman Bey:
"Biz bu topraklara kendiliğimizden gelmedik. Bir lütf-u İlâhi, bir sevk-i İlâhi ile geldik. Kostantiniye'nin fethi bize müyesser olacaksa, değil küffârın beş bin silâhlısı, cihan üstümüze yıkılsa yenilmeyiz. Bugüne kadar bizden kat kat üstün düşmanla çarpıştık ve Allah'ın izniyle, yardımıyla hepsini yenip şanlı zaferler kazandık. Şimdi küffârın önünden kaçarsak torunlarımız tarafından lanetleniriz. Gayret bizden, tevfik Allahü Tealâ Hazretlerinden. Havf etmeden düşman üstüne savlete kalkalım."
Osman Beyin müteessir hali hepsinin yüreğini yarmıştı. Tereddütlerini yenip şaha kalktılar:
"Uğruna ölürüz!" diye bağırdılar.
"Uğruma değil," dedi, Osman Bey, "benim de uğruna ölmek istediğim i'lâ-yı kelimetullah uğruna ölün.""
Hücum başladı...
Öyle müthiş bir atılmaydı ki, tecrübeli savaşçı Musalon bile apışıp kalmış, yanındakilere, "Korkunç bir fırtına yaklaşıyor, bunun karşısında nasıl durulur" demek mecburiyetini hissetmişti.
Nitekim duramadılar. İnançlı bir avuç kahraman, niçin savaştığını dahi doğru dürüst bilemeyen koca orduyu yendi. Koyunhisar fethedilmişti (1300). Fakat savaş bu sefer de Osman Beyin sevgili yeğenlerinden Aydoğdu Beyi (Gündüz Alp Beyin oğludur) almıştı. Her seferinde bir şeyler alınıp bir şeyler veriliyordu. Ve böyle böyle devletin örgüsü tamamlanıyordu.
51
Osman Gazinin, 14. asır sonlarında yapılmış bir minyatürü.
52
Usman Bey tethedılen yerleri silâh arkadaşlarına dirlik olarak veriyordu. Kardeşi Gündüz Beye Eskişehir, oğlu .Orhan Beye Sultanönü (Karaca-Hisar), Hasan Alp'a Yar-hisar, Turgut

Alp'a İnegöl mıntakalarını vermiş, Bilecik taraflarının öşür ve resmini de kayın babası Şeyh Edebâli ile zevcesine terk etmişti.
Bu seferinde Osman Bey, İznik Hisarına dayanmıştı. Fakat fetih için vakit erkendi. Kararlaştırıldığı üzere evvelâ etraf temizlenmeliydi. Yiğitlerinden Targal'ı çağırdı. Germia (Katırlı) Dağı eteklerine parmağını dikerek,
"Targal," diye konuştu, "şuraya bir hisar yapıp adını ver ki, ebediyen seni yaşatsın. Oradan her gün, her gece İznik'i gözetle. Sık sık baskınlar verip onları rahatsız eyle. Bu kale sonradan çok işimize yarasa gerektir.''
Targal (bazı kaynaklara göre de Taz Ali) emri ikiletmeden bir miktar askerle gösterilen istikamete gitti.
Koyunhisar fethinin gerçekleşmesiyle İznik'e yaklaşılmakla kalınmıyor, aynı zamanda da Bursa'nın üç yandan yolu kesilmiş oluyordu. Ayrıca İzmit yolu da Osmanoğul-larına açılıyordu. Sıra bir gün onlara da gelecekti.
Bursa İttifakı
Bizans tekfurlarının telâşı her geçen gün biraz daha artıyordu. Bilhassa Bursa Tekfuru korku içindeydi. Hedefin ortasında bulunduğundan emindi. Osman Bey ne yapıp yapıp Bursa'ya mutlaka taarrtez edecekti. Bir kere geldikten sonra ise geri göndermek mümkün değildi. Ya ölür, ya alırdı.
Atranos (Orhaneli) Madenos, Kete ve Kestel tekfurlarını Bursa'ya çağırdı. Osman Bey'e karşı bir ittifak meydana getirdi. Ellerinden geldiğince iyi hazırlanıp Osman Beye harp ilân ettiler.

İki ordu Dimboz mevkiinde karşılaştı. Kanlı bir boğuşma cereyan etti. Osman Beyin müthiş harp dehâsı sayesinde savaş zaferle bitti. Kestel ve Madenos tekfurları savaşta maktul düştü. Kete Tekfuru ise esir alındı. Kalelerine girildi. En büyük kiliseler camiye çevrilip şükür namazı kılındı, dualar edildi (1306).
Osman Bey, "Bu zafer şimdiye kadar kazandığımız zaferlerin en büyüğüdür," diye konuştu. "Çünkü fetih yollarını açmıştır. O yollardan şanla, şerefle, imânla yürüyüp Bursa'ya, İznik'e, İzmit'e gidecek ve nihayet hasreti soluğumuzu kesen Kostantiniye'yi kucaklayıp Peygamber Efendimizin müjdesine mazhar olacağız."
Gazilerin sevinç yüklü tekbirleri, kiliseden henüz çevrilmiş camilerin kubbelerinde uğulduyordu.
"Kimsenin malına, canına kastolunmayacak. Maksadımız gelip geçmek değil, kök salıp yurt tutmak ve buraları atlama taşı olarak kullanmaktır. Kale muhafızı olarak kalacak kardeşlerime söylüyorum: Bulunduğunuz beldeleri imar ediniz, ahâlinin ihtiyaçlarını gideriniz, hilm ile muamele ediniz, adalet üzre olunuz ki, sizi sevsinler. Sizi sevince dininizi de severler; çünkü iyi hasletlerimizin tamamı yüce dinimizin ebedî hükümlerinden gelmedir. Asıl maksadın i'lâyı kelimetullah olduğunu unutup vasıtaları maksat ittihaz etmeyiniz."
Yollar açılmıştı. Fâtih ordu, açılan yollardan hızla geçip maksada yaklaşıyordu. Harmankaya Hâkimi Köse Mihal, kendi arzusuyla resmen Müslüman olmuş (1313), varıyla yoğuyla Osman Beyin maiyetine girmişti.
Bizans kaleleri arka arkaya düşüyordu.
Akhisar, Geyve, Lüblüce, Lefke, Hisarcık, Tekfur-Pınarı, Yenikale, Karagöz ve Yanıkçahisar fethedilmişti. Dünün Kayı Han Aşireti, sivrilmiş bir kılıç gibi Bizans'ın

t-
böğrüne uzanmıştı. Artık büyük hedeflere teveccüh zamanıydı. Osman Bey işaretini vermişti bile:

"Bursa'ya!"
Bursa ancak uzun bir muhasarayla fethedilebilirdi. Devrin savaş âletleri kale düşürmeye elverişli değildi. Bunu çok iyi bilen Osman Bey, biri Uludağ taraflarında, diğeri Kaplıcalar mevkiinde olmak üzere iki kale inşa ettirdi. Kaplıca tarafındaki kalenin kumandanlığına yeğeni Aktimur'u, Uludağ tarafındaki kalenin kumandanlığına ise Balaban Beyi tayin etti. Vazifeleri Bursa'ya dışarıdan gelecek her türlü yardıma mâni olmak ve sık sık Bursa'ya akınlar düzenleyerek, şehri taciz edip teslime zorlamaktı. Bunu başarıyla yapacaklarından emindi.
Öte yandan oğlu Orhan Gazi ile silâh arkadaşlarından Konur Alp'i Karacabey, Karatekin, Ebesuyu, Tuzpazarı, Kapucuk ve Keresteci kalelerinin fethine gönderdi. Bir yandan bu kaleler düşerken, öte yandan Akça Koca şimdi kendi adıyla anılan Kocaeli'yi fethetti (1317).

Bursa'nın fethinden Kostantiniye'ye doğru
Osman Bey, ismini verdiği hanedana miras kalacak ve bazı padişahların en verimli yıllarında ölümüne sebep olacak nikris illetinden muztaripti. 1320 yılında hastalığı artmış, ağrıları çoğalmıştı. Zaman zaman yürüyemeyecek kadar hastalanıyor, ata binemiyordu.
Bu durumda fetihlere çıkması imkânsızdı. Ama hakikati kabul etmek Osman Bey için pek zor oldu. Hâlâ direniyor, ağrılarına aldırmamaya çalışıyor, sefere çıkmakta ısrar ediyordu.
"Koca beylik yataktan idare edilemez," diyordu. "Biz at üstünde doğduk, at üstünde ölmeliyiz."
Serhadlerin şanlı kartalı kafese girmiyor, kafese sığmıyordu. Onu yatakta ilk gördüğünde Turgut Alp dayanamamış, dışarı koşup bir kenara çömelerek çocuklar gibi ağlamaya başlamıştı. O sıra yanına yaklaşan Gazi Abdurrahman'a:
"Koç yiğidim, şanlı beyim bu hallere mi düşmeliydi?" diye yak inmişti.
Gazi Abdurrahman biraz daha yaşlı, tabiatiyle Turgut Alp'e kıyasla biraz daha olgun ve soğukkanlıydı.

"Sana ağlamak değil, gürlemek yaraşır, hay Turgut Alp!" diye çıkıştı. "Osman Beyim insandan başka bir şey midir ki hastalanmasın? Bizler şahıslara değil, dâvaya bağlanmalıyız. Şahıslara bağlananlar, şahıslar ölünce boşlukta kalır, dâvaya bağlananlar, davanın ebedîliğinde âbideleşir. Kalk, Osman Beye gidiyoruz. Gözlerindeki yaşı fark ederse halini sen düşün."
Eyvanı geçip odasına girdiklerinde Osman Beyi oğulla- • nyla konuşur buldular. Başta Orhan Bey olmak üzere, Alâüddin Bey, Savcı, Melik, Çoban, Hâmid ve Pazarlı Beyler, yatağın etrafına çökmüşlerdi. Dikkatle babalarını dinliyorlardı. Osman Beyin gözleri Orhan Beyin gözlerindeydi.
' 'Oğul Orhan, muradımız Bursa, tznik, İzmit ve nihayet Kostantiniye'nin fethidir. Bu illetin buna müsaade edeceğini zannetmiyorum. Yaş kemali devirip zevale erdi. Günlerimiz sayılı. Bazan iyileşip bazan kötüleşiyoruz. Anlaşılan bizden gaza geçmiştir. Yolumuzda el ele verip yürüyesiniz. Birbirlerinizle çekişmeyesiniz. Selçuklu çöktü. Taze beylikler türedi. Beyliklerden hangisi İslâm adaleti ve şeriatı üzre olursa, inanıyorum ki, Hak Teâlâ ona devlet nasip edecektir. Sizden dileğim, gazalara devam et-menizdir. Sen, Orhan, cenk yiğidi olarak yetişen oğlum, Bursa'nın senin elinle fethini görmek isteriz. Bu bizi ziyadesiyle mesrur edecektir. Bundan böyle vekilimiz sensin. Oğullarım, Orhan'a itaat üzere olun ki, Allah'ın rahmeti üstünüzde tecellî etsin."
Yorulmuştu. Gözlerini hafifçe yumdu. Orhan Bey sevgi ve hürmetle babasının elini avuçlayıp öptü. Sonra kardeşleri aynı şekilde davrandılar. Orhan Bey,
"Başüstüne" diye fısıldayarak odadan çıktı.
Kardeşleri de arkasından odayı terk ettiler. Onlar çıkarken Kara Mürsel Gazi girdi. Gözleriyle Gazi Abdurrah-

man'a hastanın nasıl olduğunu soruyordu. Gazi müphem bir işaret yapmakla yetindi. Turgut Alp ise sırtını dönmüş, pencereden dışarısını seyreder gibi yapıyordu. Osman Beyin oğullarına söyledikleri yine gözlerini doldurmuştu
Osman Bey,
"Kara Mürsel'im geldi mi?" diye sordu.
Kara Mürsel yatağa yaklaştı:
"Geldim, kurban Beyim, emret."
"Emir ne demeye gelir, koca gazi, biz kardaş değil miyiz? Birlikte ata binmeyi öğrenmedik mi? Çadır aralarında çocukluğumuzu birlikte yaşamadık mı? Yaklaş hele. Gazi Abdurrahman'im, Samsa Çavuş'um, Aykut Alp'im, Akça Koca'm, Turgut Alp'im... Hep burada mısınız? Bütün Alplerim, yiğitlerim burada mı?"
"Biz geldik, buradayız," diye karşılık verdi Kara Mürsel. "Ben, Gazi Turgut ve Abdurrahman; diğerleri de gelir neredeyse. İyice misin, Beyim?"
Güçlükle gülümsedi:
"Bizden iyicelik geçti, hay koca gazim, geçti. İhtiyarlık belkemiğimize çöreklenip çökertti. Gayri ata dahi bine-meyiz. Ağrılarımız arttı. Lâkin Allah'ımıza bin şükür, düşündüklerimizden fazlasını yaptık. Hamd olsun, Kayı Han Aşireti devlete doğru kanat çırpmakta. Az önce Orhan'a söylediklerimi duydunuz mu? Bursa'yı istedim ondan. Muavenet edin, kardaşlar. Orhan'ımı kollayın,.gençtir, yanlış yapmasına mâni olun. Beylik denen ateşten gömlek onu yakmasın."
Bu sırada diğer çağrılanlar da içeri girmişti. Osman Bey ilk defa bir meşverete yatakta çıkıyordu. Bunun yakıcılığını yüreğinin en derin yerinde hissetmekle birlikte sezdirmiyor, tabiî görünmeye çalışıyordu.
59
"Silâh arkadaşlarım, kardaşlarım," diye söze başladı. "Gayri beylik naibimiz oğlumuz Orhan'dır. Göreyim sizi,, itaat üzre olun. Bursa'yı ondan istedik. Muradımız, Bursa'da gümüşlü kümbete gömülmek. Vakitsiz ölürsek mezarımızı oraya taşırsınız."
"Acı söyleme, Beyim."
Akça Koca'nın ihtiyar sesiydi. Ona döndü:
"Koca gazim, koca baba yadigârım benim, ölümün acısı, tatlısı n'ola; dünyada dur otur bilmedik, rahat yüzü görmedik, istarahat bizim de hakkımız değil mi? Allah bilir ya, maksadımız cihad farizasını ihya idi. Allah adını Kostantiniye'nin burçlarından ezanla haykırtmak idi. Biz göremezsek torunlarımız görür, yahut onların torunları. İnanç tohumu toprağa düşmüştür, nasılsa yeşerecek. Onu yeşertecek olanlar nasılsa gelecek. Kara Mürsel'im, Pro-nektus [şimdiki Karamürsel] denen beldeyi senden isteriz. Pronektüs'ü al ve Karamürsel yap, kıyamete kadar böylece anılsın. Akyazı da fethedilmeli. Ondan sonra Bursa'ya yürünüp alınmalı. Nicedir sıkıştırırız da bir türlü düşmez. Bizim ölmeye acelemiz var diye, besbelli Bursa Tekfurunun vermeye acelesi yok."
"Alırız evelallah Beyim, tasan olmasın!"
Turgut Alp'in sesi titrekti. Ağlamamak için dudaklarını ısırıyordu. Osman Beyi ak örtüler içinde gördü göreli yüreği kabarmıştı. Kendini tutmak istiyor, yine de sesinin titremesini engelleyemiyordu. Osman Gazi gözleriyle Turgut Alp'i yakaladı:
"Irak kalma, hele gel, aslanım, atak yiğidim, pervasız koçum, hele yaklaş. Alırız mı dedin?"
Turgut Alp yaklaştı yatağa, diz çöktü:
"Evelallah Beyim, alırız elbet."
Osman Bey gözlerindeki bütün sevgiyi Turgut Alp'in üstüne boşalttı. Sonra kalabalığa döndü:
60

sill

Osman Gari türbesinin içi (Bursa).
"Turgut alırız dediyse alımı, rvtranos [Orhaneli] bile alınır. Hepinizden bir istirhamım var: Aranıza nifak girmesine müsaade etmeyin. Ve ben sizinle berabermişim gibi akınlara devam edin. Zafer haberlerinizi bekleyeceğim."
"Zafer haberleriyle döneceğiz, Beyim. Döndüğümüzde de inşallah seni at üstünde bulacağız."
Osman Bey başını yastığa gömdü:
"İnşallah" diye fısıldadı.
Söğüt'ten Bursa'ya
Osman Bey yatıyor, ama fetihler sürüyordu. Mudanya ve Gemlik alınmış, on sekiz ay müddetle Trakya üzerine akınlar yapılmıştı. Ardından Akyazı, Ayanköy, Karamürsel, nihayet Adranos da alınmış, adı "Orhaneli"ne değiştirilmişti. Osman Beyin bütün emirleri bir vasiyet gibi yerine getirilmiş bulunuluyordu.
Koca gazi memnundu. Zafer haberlerini dinlerken ya-şaran gözlerini saklamak için göz kapaklarını indiriyordu. Kendi yokluğunda beyliğin parçalanması ve fetihlerin inkıtaa uğraması endişesini bütünüyle içinden söküp atmıştı. Artık beyliğinin geleceğinden emin bulunuyordu.
1326 yılı başlarında oğlu Orhan Beyi yanına çağırdı. Yaptıklarından ötürü tebrik ettikten sonra,
"Şimdi tam sırasıdır," dedi. "Bursa'yı daha fazla bekletmeyelim, Orhan. Zaten vaktiyle etrafında yaptığımız kalelerle muhasara vaziyetinde. Kalelerimize yerleştirdiğimiz yiğitler Bursa'nın gırtlağına basmış gibi. Gelebilecek bütün yardımların yolu kesilmiş, sık sık düzenlenen akınlarla ahali bıktırılmış. Sıra fethe gelmiştir. Yanına Köse Mihal ile Turgut Alp'i al, cenk sırasında onlarla istişare et, hatırlarını kırma. Ahî Hasan kardaşımızla Şeyh Mahmud hocamızı da her vakit yakınında bulundur. Şeriat işlerinde hükmü Şeyh Mahmud hocamıza havale eyle. Şimdi va-
62
Bursa'nın fethinde Türkler.
63
siyetimi sükûnetle dinle: Daha önce de söylediğim gibi, Bursa'nın Gümüşlü Kümbet mevkiine gömülmek isterim. Orhan, öleceğim için üzülmüyorum. Çünkü senin gibi bir halef bırakıyorum. Âdil ol, merhametli ol, dininin emirlerinden sapma, istişareye ehemmiyet ver; ama ehliyle istişareye dikkat göster. İslâm dinini yaymak için Allah'ın emri mucibince cihad eyle. Din adamlarını, âlimleri, dervişleri koru, onlara yardım et, dualarını al. Rahatı düşünme, güçlüklerden yılma, emeklerini cihad uğruna harca, dünya malına değer verme, çünkü dünya malı geçicidir. Bütün beşeri lezzetler biter, sen ebedî güzelliklere talip ol, mükâfatını Allah'tan bekle. Bizim kavgamız mihnetle kuru kavga değil, dâvamız cihana hükmetme dâvası değil; dâvamız bütün bunlardan çok daha mukaddes olan îlâ-ı kelimetullah davasıdır. Zaferlerimiz, büyük dâvamızın zaferidir. Bu dâvada insanlar sadece vasıtadan ibarettir. Növbet senin, Orhan, biz göçer olduk. Göreyim seni, ilminin de kılıcının da hakkını ver. Yolun açık olsun. Var git, Bursa'yı aç, gülzar eyle..."
Orhan Bey, babasının elini öpüp çıkarken omuzları sarsılıyor, genzine çıkan hıçkırıkları zor tutuyordu.
Bursa düştü
Orhan Bey ordusuyla Bursa önlerine geldi.
Bir, tarafında kılıç kuvvetini temsilen Turgut Alp ile Köse Mihal, diğer tarafında manevî kuvvetin sembolü Ahî Hasanla (Şeyh Edebâli'nin yeğeni olur) Şeyh Mahmud vardı. Sanki bir elinde kılıç, bir elinde kalemle yürüyordu. Osmanlı Devleti bu mükemmel dengeyi asırlar boyu muhafaza edecekti. Denge muhafaza edildiği müddetçe kalemle kılıcın ittifakı

gerçekleşip, devlet, ikisinin ucunda yüksele yüksele üç kıt'aya kök salacaktı. Ama gün gelip mükemmel denge bozulmaya başlayınca, hemen arkasından yıkılış da başlayacaktı.
64
Bursa'nın fethi sırasında Osman Bey hasta olmaya hastaydı, fakat sağlığında oğlu Orhan'ı kendisine naip seçmesinin ve Bursa gibi devrin en muhkem kalelerinden birini fethe göndermesinin bazı siyasî sebepleri de vardı. Neşrî ile Oruç Bey şu tesbitte ittifak ederler: "Ama ayağı ağrırdı, nikris zahmeti vardı; anınçün Bursa gazasına gelmedi. Ve hem sebep dahi bu idi kim, Orhan benim zamanımda şevket bulsun, il ve memleket ona dönsün derdi. Anınçün varmadı."
Bu tesbit Osman Beyin askerî ve siyasî dehâsının da bir yerde tesbitidir ve tarz olarak Osman Beye uygundur. Bazı endişeleri vardı. Osman Bey gibi cihangir bir fâtihin sevk ve idaresi altında dövüşmeye alışmış kumandanların genç Orhan Beyi lider olarak kabullenmeleri zordu. Bu yüzden ihtilâf dahi çıkabilir, beylik parçalanabilirdi. Oysa Bursa gibi son derece muhkem ve güç bir kaleyi fethedip, fâtih unvanını hakkıyla alacak bir Orhan Beyin peşinden, bütün beylik, göz kırpmadan yürüyecekti. Osman Bey bunu düşünmüş, belki de bu yüzden hastalığını bahane ederek Bursa'nın fethinde bizzat bulunmamıştı. Ve silah arkadaşlarını Orhan Beyle göndermişti. Belki de Orhan Beyi yâkinen görsünler, tanısınlar, neler yapabileceğini anlasınlar istiyordu. Gerçekten de Bursa'nın fethiyle bunu anlayacaklar, askeri dehâsının yanı sıra siyasî gücünü de görüp, etrafında kenetleneceklerdi. Hatta kardeşlerinden hiçbiri beylik dâvasına düşmeyecek, sadece Orhan Beye yardımcı olmay. en büyük şeref telâkki edip, kendilerine verilen her türlü işi canla başla yapacaklar, sıradan bir fert gibi ideallerine hizmeti tercih edeceklerdi.
Ne büyüklük...
• • •
Bursa, yakınına 1315 yıllarında inşâ edilen iki kale ile fiilen muhasara edilmişti. Bursa'ya hiçbir yerden yardım gelmiyordu. Etraf Osmanlıların elindeydi ve onlardan
65
izinsiz kuş dahi uçmuyordu. Şehirde yokluk kol geziyordu. Ahâli bıkkındı. Sarıklı mücâhitlerin Bursa önlerinde karargâh kurmasıyla maneviyatları büsbütün bozuldu. Asker, için için kaynıyordu. Bazı namlı kumandanlar, Bursa Tekfuru Atranus'u2 (yahut Buruş/Barsuk/Bursuk) teslime zorluyorlardı. Bu arada sarıklı mücâhitlerin, Orhan Beyin kumandasında giriştiği birkaç akın hareketi umulan neticeyi temine yetti. Köse Mihal'in de gayretleriyle, Bursa Tekfuru teslim şartlarını görüşmeye razı oldu. Bir anlaşma yapıldı. Buna göre tekfur, Osmanlılara otuz bir duka altını fidye verecek, buna mukabil askerleriyle birlikte Gemlik üzerinden İstanbul'a gidecekti. Çanlar susmuş, burçlardan ezân-ı Muhammedi okunmaya başlanmıştı (1326).
Fakat bundan birkaç gün sonra Osmanoğulları, muhteşem beyleri "Kara Osman"ı kaybetmişlerdi. Sevinçle acının böylesine iç içe girdiği demler azdı.
Osman Beyin vefatıyla evlâtlarına bıraktığı maddî miras, adını etmeye değmeyecek kadar azdır. Fakat ibret için zikredilmesi lâzımgelir: bir kaşık, bir tuzluk, bir işlemeli kaftan, yeni bir sarık, birkaç ipekli kırmızı sancak, birkaç at ve birkaç koyun sürüsü, (Hammer, c. 1, s. 100). Başka hiçbir şey—ne altın, ne gümüş, ne yakut, ne de konak.
Halbuki aynı devirde hüküm sürmüş Türk ve Rum beylerinin herbirisinin hatırı sayılır servetleri vardı. Lâkin Osman Bey dünya metâına sırt dönmesiyledir ki, sonsuz ufuklara teveccüh edebilmiş, ötekiler yok olurken, aşiretini devlet yapabilmiştir.
2. Bursa Tekfurunun Evrenos olduğu (Osmanlı tarihinin meşhur Evrenos Beyi) ve İslâmiyete girdiği yolunda da zayıf bir rivayet vardır.
66
>

>
İlk Osmanlı sikkeleri (madenî paralar).
Osman Beyin bıraktığı manevî miras
Vaktiyle Ertuğrul Beye, Selçuk Sultanı Birinci Alâüddin Keykubad tarafından verilen toprak parçası, bin ilâ iki bin kilometrekare civarındaydı. Ertuğrul Gazi, 4.800 kilometrekare civarına çıkardı, Osman Bey öldüğü zaman ise Osmanlı Beyliğinin toprakları 16.000 kilometrekareyi bulmuştu. 43 yıl süren amansız mücadele ancak bu kadarına kâfi geldi. Ama fethettiği topraklar sıradan toprak parçaları değil, İznik, İzmit ve nihayet İstanbul fethinin işaret taşlarıydı. Herşey Osman Beyin dehâsında şekillendiği biçimde tatbik edilmişti. Önce civar temizlenmiş, düşmana gözdağı verilmiş, büyük uc beyleriyle ve bilhassa İlhanlılarla iyi geçinmeye dikkat edilerek hedefe ağır ağır yürün-müştü. Fetihler rastgele yapılmamıştı. Hepsi de asıl maksada hizmet ediyordu. Civarın temizlenmesinden sonra Mudanya ele geçirildi (1321). Böylece Osmanoğulları hem Marmara'ya çıkmış oldu; herr^ de Bursa, iskelesinden mahrum edilmek suretiyle düşmeye mahkûm bir hale getirildi. Bütün bunlar Osman Beyin askerî ve siyasî dehâsının nişanlarıdır. Faziletini ise düşmanları bile inkâr edememiş, Osmanlılar hakkında çok kere peşin hükümlü olan Hammer bile, Osmanlı imparatorluğu Tarihi isimli eserinde, "Fazileti teşkil eden manevî vasıfları olduğu inkâr edilemez" demek zorunda kalmıştır.
67
Osman Gazi ve i'lâ-yı kelimetullah
Müverrihlerin ittifakına göre Osman Bey uzuna yakın orta boylu, esmer benizli, değirmi sakallı, yuvarlak yüzlü, çatık kaşlı, geniş göğüslüydü. Ayakta durduğu zaman kolları dizlerine kadar inerdi. Bu da ona ata rahat binme ve iyi kılıç kullanma üstünlüğü sağlardı.
Giyimi, İslâmın ilk muhariplerinin elbiseleri gibi sade idi. Onlar gibi, kırmızı, yuvarlak külahının üzerine, ön tarafında genişçe bir kabarıklık meydana getiren beyaz bir sarık sarardı. Yaka ve astarı kendi renginde geniş bir kaftan giyerdi ki, uzun yenleri kolların arkasından sarkarak elbisesinin aşağı kısmını örterdi (Hammer, c. 1, s. 101).
Karakteri
Osman Bey, dostları ve düşmanlarının müttefikan beyân ettikleri üzere, iyi ahlâk sahibiydi. Yerine ve zamanına göre cezalandırmasını bildiği kadar bağışlamasını da bilirdi. Düzenli bir eğitim görmemesine rağmen, ilmî sohbetlerde bulunmayı pek sever, hiçbirini kaçırmamaya çalışırdı. Âlimleri, dervişleri, şeyhleri korur, ilim tahsil edenlere bizzat kendi kesesinden yardımda bulunurdu
68
Muhtaçlara yine kendi elleriyle yemek dağıtmaktan zevk duyardı.
Savaşta kaplan, barışta yumuşaktı. İslâm dinine aykırı hiçbir şey yapmazdı.
Birgün Osman Beyin huzuruna bir adam çıktı. Devrin en iyi iş gören pazarlarından Karaca-Hisar pazarının Belediye gelirlerini büyük para karşılığında kendisine satmasını teklif etti. Osman Bey şaşırmıştı:
"Belediye geliri ne demektir?" diye sordu.
' 'Pazara mal getiren ahâliden bir miktar akçe almaktır'' cevabını alınca hiddetle yerinden fırladı.
"Ahâlinin pazara getirdiği mal senin midir ki, ondan ücret alasın? Bu nasıl teklif?"
"Ama, beyim, beyliğin akçeye ihtiyacı var."
Adama kapıyı gösterdi:
"Zulümle elde edilecek gelire beyliğimin ihtiyacı yok!''
Herhalde Osman Beyin modern iktisat ilminden haberi olamazdı. Ancak devletlerin halka fazla vergi yükü yüklemekle değil, daha az vergi sayesinde zenginleşeceğini, ileri görüşlülüğü

ve feraseti sayesinde biliyordu. Bir miktar vergi almak mecburiyetinde kaldığı zaman bile, şimdiki gibi, pazara mal getiren herkesten bunu almak yoluna gitmemiş; vergi için, pazara getirilen malın satılmasını şart koşmuştu. Malını satan da bunu seve seve ödüyor, bu yüzden Karaca-Hisar pazarı her ırktan, her dinden tüccarla dolup taşıyordu.
Osman Bey, hedefini çok iyi tesbit etmiş, bütün plânlarını buna göre yapmıştı. Er veya geç İstanbul fethedilecek, hadis-i şerifin müjdesi tahakkuk edecekti. Bunu kendisi gerçekleştirmeyi umacak kadar hayalperest değildi. Yal-
69
nız, dâvaların şahıslarla kâim olmadığını çok iyi biliyor, kendisinden sonra gelecek fâtihlere yol açmaya çalışıyordu. Kısacası o, büyük fetih hareketinde üstüne düşenin tamamını yapıyordu.
Hâdiseleri o günkü halleriyle değil, maziden istikbale giden sebepleriyle tahlil ederdi. Bir kere karar verildikten sonra, tehlike ne kadar büyük olursa olsun, kararı tatbikten vazgeçmedi. Nitekim Ermeıu-Belinde pusu kurulduğu bildirildiği zaman yolunu değiştirmediği gibi, düğünde öldürüleceği bildirilince de düğüne gitmemezlik etmemiş, ustalığı ve dehâsı sayesinde bunları ve benzerlerini lehine çevirmeyi bilmişti.
Bu üstün meziyetleri iledir ki, dünyanın öteki ucundan dört yüz çadırla gelen atalarının aşiretini bütün Bitinya ve civarına hâkim bir devlet yaptı. Bu devlet iki yüz yılda hemen hemen dünyanın en büyük devleti hdine geldi. Nüfusu yüz milyona, toprakları 22 milyon kilometrekareye ulaştı.
Mânevi temeller
Bu teşekkülde maneviyat ehlinin rolü hiç şüphesiz çok büyüktür. Malazgirt Zaferiyle birlikte (26 Ağustos 1071) Anadolu'ya akan Türk boyları, çeşitli mevkilerde yerleşik bir düzen kurmuş, Anadolu büyük ölçüde Müslümanlaş-mıştı. Ama bu kâfi değildi. Bazı bölgeler hâlâ Ermeni ve Rumların hakimiyetindeydi. Onların büs bütün atılması ile Anadolu'nun "ebedî yurt" haline getirilmesi için daha taze, daha cevval,.daha mefkûreci bir topluluğa ihtiyaç vardı. İşte Kayı Han Aşireti Anadolu'nun bu ihtiyacına cevap veriyordu.
Kayılar, ana vatanlarını Cengiz müstevlilerine bırakmanın yakıcı duygusu içinde ellerine geçen yeni topraklan canla başla korudular. Cihad bayrağını açtılar. Doğudan
70
gelen "Horasan Erenleri" ve Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde faaliyette bulunan tarikat mensupları, bu meyanda Ahiler, Kayı Han Aşireti mensuplarını cihad farizası etrafında organize ettiler. Bir yerde mecbur bulundukları savaşın, farz olduğunu öğrenmeleri, Kayılara yeni bir kuvvet ve azim verdi. Gazi dervişler, Alp Erenler, hem savaşta Kayı yiğitleriyle omuz omuza bulunuyor, hem de dergâhlardan, tekkelerden, zaviyelerden, camilerden îlâ-yı kelimetullah fikrini aşılıyor, bunun tahakkuku için lâzım gelen bilgi ve tecrübeyi verip yol göstericilik vazifesini bihakkın ifâ ediyorlardı.
Kayılar, gazi dervişlere gönülden bağlanmışlar, İslâm tefekkür ve tasavvufunu idrakten âciz kaldığından sapıtmış birtakım akımları ayıklamışlar, onlara iltifat etmemişlerdir.
Osmanlı Devletini kuranlar, bu tarikatlerle içli dışlı idiler. Bu yüksek ahlâk, dine bağlılık ve îlâ-yı kelimetullah umdelerine bağlılıklarından da bellidir. Jouannin ile von Graver, Osmanoğulları hanedanı için, "küre-i arz üzerinde hüküm sürmüş bütün ailelerin büyük adam yetiştirme bakımından en feyizlisidir" derken, bu hakikati açıkça teslim etmektedirler.
I Osman Beyin oğullan
OsmanBeyin, Orhan, Alâüddin Ali, Pazarlu, Çoban, Melik, Hâmid isimli altı oğluyla Fatma adında bir kızı olmuştur. Alâüddin Ali Bey, Şeyh Edebâli'nin kızı Bâlâ Hâtûndan, Orhan Bey ise Ömer Beyin kızı Mal Hâtûndan dünyaya gelmişlerdir. Osman Beyin kaç hanımı olduğu, diğer oğullarının bu iki zevcesinden mi, yoksa başka zevcelerinden mi dünyaya geldikleri malûm değildir.

Alâüddin Ali Bey, Orhan Beyden küçüktü. İlme meraklıydı. Osman Beyin sağlığında, dedesi Edebâli Hazret-
71
leri ile önce Bilecik'te ve daha sonra Yenişehir'de otururdu.
Rivayete göre Osman Bey vefat ettiği zaman, Orhan Bey, Alaüddin Ali'ye, bey olmasını teklif etmiş; fakat o tasavvufla meşgul olacağını, ama istediği anda yanına koşacağını söylemiş, beyliği Orhan Beye bırakmıştır (Âşık Paşazade Tarihi, Neşrî ve İbn-i Kemâl).
Bu şehzade, Osman Gazinin son ve Orhan Gazinin ilk veziri Alaüddin Paşa ile aynı ismi taşıdığından bazı müverrihler birbirlerine karıştırmışlar, kardeşi Alaüddin Ali'nin, Orhan Beye vezirlik ettiğini yazmışlardır. (İ.Hakkı Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, c. 1, s. 116).
72
8
Osmanlı hâlâ arşivlerde
Osman Beyi anlayabilmek, onu hazırlayan şartları biraz olsun bilmeye bağlıdır. Bu ise sinesinden bir cihan imparatorluğu çıkaran dört yüz çadırlık Kayı Han Aşiretini, üs-tünkörü de olsa bir tahlilden geçirmeyi icap ettirir.
Gerçi Osmanlıların menşeinin Kayı Han Aşireti olup olmadığı bir hayli tartışılmış, Osmanlı padişahlarının—ilk birkaçı müstesna—Anadolu'nun hemen her tarafına yayılmış olan Kayı Han Aşireti mensuplarına sahip çıkmamaları bu tartışmalara zemin teşkil etmiştir; ancak son tarihî belgeler, tereddüde yer bırakmayacak şekilde, Osmanlıların menşeinin Kayı Han Aşireti olduğunu ortaya koymuş bulunmaktadır.
Hakikaten de Osmanıı padişahları Kayı Han Aşireti mensuplarına saltanatları müddetince sahip çıkmamışlardır. Avrupa krallarının, imparatorlarının, hanedana uzaktan yakından mensup olanlara tanıdıkları imtiyazlara benzer hiçbir imtiyaz tanımamışlardır; ancak bu, Osman -oğullarının Kayı Han Aşiretinden gelmediklerini göstermez. Çünkü Osmanlı Devletinin içtimaî bünyesi Avrupa devletlerinden çok farklı unsurlar arz etmektedir. Şayet
73
Osmanlı padişahları, Avrupa'daki krallar, imparatorlar gibi bir hanedan politikası takip etselerdi, tıpkı Avrupa'daki gibi Osmanlı Devleti içinde de bir imtiyazlı zümre doğardı. Ahâli bu imtiyazlı zümrenin yarı kölesi olurdu. Bu vaziyet Avrupa'nın tarihî şartlarına uysa bile—ki, "Hayat cidaldir" felsefesinden hareket ederek güçlünün zayıfı sömürmesi esasına dayanır—Osmanlı Devletinin tarihî şartlarına uymaz. Zira İslâm tefekkürünün temeli, hayatı kavgadan, dövüşten ibaret sayan Avrupa felsefesinin aksine, hayatı muavenet sayan bir anlayışa sahiptir. Böyle bir sistemde elbette sömüren ve sömürülen sınıflar, zümreler olmayacak, herkese başarıları, hizmetleri nisbetinde değer ve yer verilecektir. İslâm inancı da esasen bunu icap ettirmektedir. Osmanlı padişahlarının bu takdire şayan tavrı olmasaydı Osmanlı Devletindeki göz kamaştırıcı muvâzene kurulamayacaktı. Batı'da gördüğümüz kontlar, dükler, kontesler, lordlann benzerleri Osmanlı Devletinde de meydana çıkacak, o takdirde Osman-oğullarının dile destan adaleti, imtiyazlı zümre lehine bozulup, İslâm şeriatının imtiyazsızlık kaidesi zedelenecekti. Belki de zaman zaman bunlar Osmanlı tahtında hak iddia etme noktasına bile gelip, devletin başına büyük gaileler açabileceklerdi. Devletin bütünlüğü uğruna en sevdiklerini kurban etmekten çekinmeyen Osmanlı padişahları, elbette bu riski göze alamazlardı. Kaldı ki, Müslüman olmayan unsurları, hukuk önünde Müslümanlardan aynd etmeyen hassas bir adalet anlayışından bir zümreye imtiyazlar tanıması beklenmemelidir. Nitekim bu ölçü titizlikle tatbik edilmişti. Saltanat dışındaki bütün makamlar ancak lâyık olduğunu ispat edenlere verilmiş; devşirmeler, hattâ hizmetkâr olarak saraya alınanlar bile, kendilerini ispat şartıyla, Osmanlı Devletinin en yüksek makamlarına kadar çıkabilmiştir. Aşiretten "devlet-i ebed
74

müddet "e geçişte bu ve benzeri hassasiyetin rolü büyük olmuştur. •
Batının en büyük tarihçilerinden Iorga diyor ki: "Osmanlı Devleti, her ferdin sadârete (başbakanlığa) kadar yükselmesine imkân veren geniş bir demokrasi içinde, eski görüş yerine yeni bir görüşle kurulmakta idi." (Hist, de s Etats Balcaniques, s. 1.)
Demek oluyor ki, Osmanlı padişahlarının, kendi aşiretlerine imtiyaz tanımayıp, sadece dine, devlete ve millete hizmet edenlerin önlerine bütün imkân kapılarını ardına kadar açmaları, rasgele bir hâdise değil, devletin ve saltanatın temel prensibidir. Bu prensibe sâdık kalındığı müddetçe devlet, büyüyüp kemale erecek, sonra prensipten tâviz verilmeye başlandığında adım adım zevale gidilecektir. . .
Herhalde tarih sosyolojisi cihetinden mevzuun daha teferruatlı incelenmesi icap eder. Cevdet Paşadan bu yana, yeni belgelerin ışığında bir tarih sosyolojisinin yazılama-mış, yapılamamış olması, geçmişimiz açısından talihsizliktir.
Bir başka talihsizliğimiz de, tarihimizi, hâlâ Hammer gibi—ki müsteşriklerin en namuslularından sayılabilir—yabancılardan öğrenmek mecburiyetinde bulunuşu-muzdur. Hale bakın ki, biz ecdadımızın lisanından, alfabesinden fellik fellik kaçar, kütüphanelere, arşivlere mezarlık muamelesi yaparken, Avrupalı, ecdadımızın alfabesini, lisanını öğrenip, kütüphane ve arşivlerimizi taramaya yıllarını vermekte; ama Avrupa'nın peşin görüşü çerçevesinden sıyrılamadığından hükümde çok kere yanılmaktadır. Biz de kendi temel kaynaklarımıza eğilmediğimizden o hükümleri tercümeye "ilim" adını vermekteyiz. Tabiatıyla ortaya yanlış değerler üstüne bina edilmiş, yanlış bir

tarih çıkmaktadır. Ve çocuklarımız o yanlışların ortasından yetişmektedir. Tabiî, tarihimiz de birgün, yanlışları ayıklayıp, doğruları gün ışığına çıkaracak hakikî ilim adamlarını bekleyip durmaktadır.
Bir Alman tarihçisinin şu hükmü ne kadar manidardır: "Türk arşivlerinin tasnifi, tetkiki ve neşri neticesinde, birgün gelecektir ki, bütün dünya, Türk milletinin hayatındaki vukuatın hakiki çehresini görecektir." (H. H. Scheel, 11. Türk Tarih Kongresi Zabıtları, 673.)
Birgün bu tetkikat yapılır da, yurt içi ve yurt dışı arşivler taranıp ilim dünyasına armağan edilirse, belki o zaman Namık Kemal'in,
"Biz ol nesl-i kerîm-I Osmâniyânız kim, "Muhammerdir serâpâ mâyemiz huni şehâdetten; "Biz ol âlî-himemerbâb-ı ciddu içtihadız kim, "Cihangirine bir devlet çıkardık bir aşiretten" şiirinin kuru bir övünme olmadığı önce bizim tarafımızdan, sonra da bütün dünya tarafından idrâk edilecektir.

Osmanlının şeceresi
Kayı Han Aşireti ve Osmanlı Hanedanı
Belki farkında olmadan koca bir imparatorluğun hamurunu ideal teknesinde imânıyla yoğuran Kayı Han Aşireti, Sultan Alp Aslan'ın şanlı Malazgirt Zaferiyle fethe açılan Anadolu'ya (o zamanki ismiyle Diyar-1 Rum) fevc fevc akıp gelen bir Türkmen boyudur. Oğuzların sağ kolu olan Günhan koluna mensuptur. Kayı'nın mânâsı, Yazıcızâ-de'nin Selçuknâme 'sinden öğrendiğimize göre, "kuvvet ve kudret sahibi" demektir. Ongunu (işareti) şahin kuşu, damgası IYI şeklindeki ok ile bir yaylı oktur. Bunlar şekillerini az çok değiştirerek Osmanlı sikkelerinde de yer almışlardır.
Bazı tarihçiler, bu aradajbn-i Kemâl, Kayı Han Aşiretinin menşeini Nuh Aleyhisselâmın oğlu Yafes'e dayandırırlar. İbn-i Kemâl'in Karamanî Mehmed Paşadan naklen Tevarih-i Ali Osman 'ında çıkardığı şecere şöyledir:
Yafes bin Nuh
Oğuz Han (21. ata)
Kayık Alp (yahut Kayı Alp)

Sarkuk Alp
77
Gündüz Alp
Ertuğrul
Kayı Han Aşireti hakkında elde pek fazla vesika ve bilgi yoktur. Bu münâsebetle şunu da kaydedelim ki, 1402'ye kadar toplanan Osmanlı devlet arşivi, Bursa'nın Timur tarafından işgalinde şehrin tamamıyla birlikte yakılıp mah-vedilmiştir. Mevcut vesikalar ise hâlâ izbe bodrumlarda kâğıt kurtlarının insafına terk edilmiş bulunmaktadır. Yalnız İstanbul arşivlerinde bulunan, tahminen 150 milyon civarındaki vesikanın ise, çok acıdır, ama ancak yüzde biri kadarı tasnif edilebilip gözden geçirilebilmiştir. Ayrıca 1931 yılında değeri parayla ölçülemeyecek kıymette vesikalar vagonlarla Bulgaristan'a nakledilip hurda kâğıt fiyatına satılmıştır. Bütün bunlar, Osmanlı Devletinin bilhassa kuruluş safahatını alaca bir karanlığın bulanıklığına itmektedir. Tabiatıyla, vesikadan çok tahminler konuşmaktadır ve rivayetler birbirlerini tutmamaktadır.
En kuvvetli rivayetlere göre Oğuzların sağ kolu Günhan koluna mensup olan Kayı Han Aşireti, Anadolu'nun fet-hiyle birlikte Ceyhun'u geçip İran'da Merv ve Mahan'a (Horasan civarında) yerleştiler.
Bir Moğol kervanının Otrar Valisi İnalcık Hayr Han tay raftarlarınca basılıp, kervancıların öldürülerek mallarının yağmalanması hâdisesini bahane eden Moğol Hakanı Cengiz Han önce Otrar üzerine yürüyüp zamanla bütün Harzem'i (yahut Harizm) yakıp yıkmaya başlayınca, Kayı-lar, Harzem askerleriyle birlikte Moğollarla savaştılar. Harzem Şahı Alâüddin Muhammed (? -1220) bir türlü Cengiz Hana karşı çıkmayı göze alamadı. Sonunda kaça kaça o zamanki adı Abiskün Denizi olan Hazar Denizindeki ıssız bir adaya saklandı ve orada öldü. Yerine geçen oğlu Celâlüddin Harzem Şah, bir enkazdan ibaret ordusunu derleyip doparladı. Kayı Han ve diğer Türkmen boy-
73
larının da yardımları sayesinde Moğollara yer yer kan kusturdu. Bir çok savaşı kazandı. Sonunda, bir bahane ile kendisine ihanet eden Kıpçak Hanlarının, askerlerini alıp çekilmesiyle güçsüz düştü. Yeni bir ordu toplamak için Hindistan'a geçmek zorunda kaldı.
Bir müddet sonra topladığı orduyla birlikte geri döndü. Tekrar Moğollarla amansızcasına savaşmaya başladı. Bütün Müslümanlardan tabiî bu arada Selçuk Sultanı Alâüddin Keykubad'dan yardım istedi. Lâkin, kader, aynı dinden, aynı soydan gelme iki büyük İslâm devleti yekvücut halde Moğol putperestlerine karşı çıkacakları yerde, küçük anlaşmazlıkları devleştirip birbirleriyle savaşa tutuştular. Moğollara karşı zaferler kazanmış büyük askerî dehâ Celâlüddin Mengübirti, Selçuk Sultanı Alâüddin Keykubad'a yenildi. Bunda kendi dininden ve soyundan olanlara karşı kılıç çekmenin gönülsüzlüğü vardı belki. Belki de yıllar süren savaşlardan bîzardı. Yassıçemen mevkiinde cereyan eden kanlı savaş neticesinde Harzem ordusu yenik düştü. Celâlüddin Harzem Şah canını zor kurtarabildi. Bir avuç fedaisinin de yardımıyla savaş sahasını terk edip dağlara çekildi. Yine kader, Celâlüddin Harzem Şah, hayatını kurtarmak için çekildiği o dağlarda hayatından oldu. Kalleşçe arkadan hançerlenerek (yahut oklanarak) şehit edildi (1231).
Artık Kayı Han için yapacak birşey kalmamıştı. Kahraman başbuğlarını kaybetmişlerdi. Geriye dönmek demek Moğol hâkimiyetini katml ile köleleşmek demekti. Buna razı olmadılar. Doğu Anadolu'da Van Gölü kıyısındaki Ahlat'a yerleştiler.
Celâlüddin Harzem Şahla beraberlikleri sırasında, Kayı yiğitleri çok şey öğrenmiş, savaş tecrübelerini artırmışlardı. Artık derme-çatma bir göçer aşiret değil, belki küçük, ama son derece disiplinli, son derece akıcı ve yerine göre

de yakıcı bir kuvvet idiler. Ahlat'a bu halleriyle yerleştiler ve Ahlat'ı kendilerine muvakkat yurt yaptılar. Meşhur Süleyman Şah vak'asına gelelim.
Bazı tarihçiler, Ertuğrul Gazinin babası olarak Süleyman Şahı kaydetmektedirler, (en başta Âşık Paşazade, Neşrî, Oruç Bey, Konyalı Mehmed bin Hacı Halil, İdris Bitlisi, Bayatî, Lütfi Paşa, Muhyiddin Cemali, İbn-i Kemal, Cenabı, Hoca Sadeddin ve Giese). Ve Süleyman Şah'ın göç sırasında Caber mevkiinde Fırat'ı geçerken boğulduğunu anlatmaktadırlar. Delil olarak da Caber mevkiinde hâlâ "Türk Mezarı" olarak anılan ve bayrağımız dalgalanan meşhur türbeyi göstermektedirler. Buna mukabil Tevkiî Mehmed Paşa, Enverî, Ruhî, Yazıcızâde Âli, Bizanslı müverrih Halkondil ve daha başkaları Ertuğrul Gazinin babasının Gündüz Alp olduğunu belirtirler. Son vesikalar da bu cihette olup, "Türk Mezarı" adıyla mâruf menzilde, Ertuğrul Gazinin babası Süleyman Şah'ın değil, Anadolu fâtihi Kutalmış Oğlu Süleyman Şah'ın yattığı (büyük ihtimalle) anlaşılmıştır. Gündüz Alp Kızılcasa-ray mevkiinde medfundur.
Gündüz Alp'in vefatından sonra Kayı Han Aşireti belki de tarihinin en büyük ihtilâfına düştü. Gündüz Alp'in büyük oğulları Sungur Tekin ile Gündoğdu, geriye, atalarının topraklarına dönmeye karar verdiler. Ertuğrul ile Dündar ise Batı Anadolu'ya doğru yola devam karar, aldılar. Horasan'dan gelen din ululan, gazi dervişler, alp erenler, Ahiler de Anadolu içlerine yürünmesinden taraftılar. Ertuğrul'u tutuyorlardı. Büyük bir meşveret kuruldu. Meşverette iki fikir çarpıştı. Eski topraklara dönmek isteyenlerle, Batı Anadolu'ya yürüyüp yıkılan bir İslâm devleti (Harzem) yerine yeni bir İslâm devletinin (Osmanlı) çekirdeğini atmak isteyenler, yahut en azından Selçuklu devletinin hudutlarını korumakta vazife almak isteyenler
80
kıyasıya dilleşti. Sonunda ittifak olmadı. Aşiret en büyük darbeyi yedi ve birkaç parçaya bölündü. Ertuğrul'un yanında kala kala dört yüz çadır halkı kaldı.
Anadolu topraklarında ilerleyen Kayılar, Selçuk Sultanı Alâüddin Keykubad'dan yerleşmek için bir miktar toprak talep ettiler. Selçukluların o zamanki en isabetli siyaseti, Müslüman Oğuzları Anadolu'da iskân edip, Anadolu'yu tamamiyle Müslümanlaştırmak şeklindeydi. Kayıtlara göre Selçuk Sultanı Alâüddin Keykubad'a (1220-1237) Ertuğrul Beyin büyük oğlu Sarıyatı Savcı Bey gönderildi. Kayı Aşiretinin nâmını duymuş bulunması gereken Key-kubad, Ankara civarında bulunan Karacadağ'ı Kayı Hanlılara yurt verdi.
Kayı Han Aşiretinin Anadolu'nun doğusunda kalmayıp hususen batısına gitmeleri herhalde bir tesadüfe bağlanamaz. Kayı Hanlı taa o günden başlayıp İstanbul'un fethine kadar bir fetih rüyasının peşinde koşuyordu. Ahî dervişleri, Alp erenler, Hazret-i Peygamberin "İstanbul birgün elbet feth olunacaktır'' mealindeki müjdesini Kayı Boyuna ulaştırmışlar, sağlam imanlı Kayı Beyleri, bunu idrâk ettikleri günden beri bu müjdeye yürümüşlerdir. Başlangıçta organize bir devlet kurmaktan ziyade, ne pahasına olursa olsun bu fethi gerçekleştirip Peygamber (a.s.m.) methine mazhar olmak ideali vardır. Bunun ancak ve ancak organize bir .kuvvet, yani devlet çapında bir teşkilât ve ordu sayesinde gerçekleşebileceğini anladıktan sonra, aynı ideali hakikate tahvi^ etmenin yüzü suyu hürmetine göçerlikten cayıp yerleşmişler ve devlet olmaya çalışmışlardır. Batı Anadolu'ya yürümelerinden itibaren her adımlarında İstanbul'a biraz daha yaklaşmak isteğini başka türlü izaha imkân yoktur.
Göç sırasında, Kayı Han Aşiretine devlet kapısını açan ilgi çekici bir hâdise cereyan etmiştir. Bir ovada çarpışan iki orduya rastladılar. (Sivas dolaylarındaki Hafik Kalesi)
Moğollar galip gelmek üzeredirler.
Söğüt'e açılan yolda bu tevafukun bir talih olduğunu, Allah'ın bir ihsanı nazarıyla bakılması icap ettiğini söyleyelim. Zira Kayı Aşiretinin müdahalesiyle Selçuklular yenilmekten kurtulmuş, Ertuğrul Gazi, büyük Alâüddin Keykubadİa görüşme imkânını elde etmişti. Kendisine Söğüt ve Domaniç verilmiş, böylece Osmanlı Devletinin çekirdeği atılmıştır.

İşte Osman Beyin mensubu bulunduğu aşiret böyle bir aşirettir. Dört yüz kişi oluşuna bakmadan "Ya devlet başa, ya kuzgun leşe" diyebilmiş, yol yorgunluğuna aldırmadan, Neşri'nin de söylediği üzere "şahin kargaya girer gibi" Moğol içine girmiş ve savaşın akıbetine tesir etmiştir.
Öte yandan bu aşiret, savaşlar ve çeşitli entrikalar yüzünden bolüne parçalana, Horasan'dan Ahlat'a, oradan Söğüt'e gelmiştir. Her bölünme belki onda bir ıztırap kaynağı olmuştur. Ama bölünmeden, yıpranmadan çelikleşmenin de imkânsız olduğu hatırlanırsa, Söğüt'e gelişin, Bizans'ın içine çifte su verilmiş Türkmen kılıcı gibi bir girişten farksızlığı, ortaya çıkar. Yalnızca Aral havzasından Söğüt'e gelene kadar yedi bin kilometre yol yürüyen bir ecdadın torunları için birgün Viyana kapılarına dayanmak, türlü güçlüklere, sıkıntılara göğüs germek fazla göz yıldırmayacaktır. Aşiret, bölünme acılarından bölünmemenin' çarelerini çıkarmış, göç sırasında çektiği sıkıntılarla bilenmiş, devletini kaybetmiş olmanın acısı, devlet kurma aşkına inkılâb etmiştir. Osman Beyin devlet ninnileriyle büyütüldüğüne şüphe yoktur. Gerçi Osman Bey 1258'de Söğüt'te dünyaya gelmiştir; ama göç derdini çekmişlerin elinde büyümüş, devletsizliğin derdine yananların sohbetinde bulunmuş, Horasan'dan Söğüt'e, ar-
82
dında mezar taşlarından bir iz bırakarak yürüyen aşiretin ancak bir devlet olması halinde rahat yüzü göreceğine inandırılmıştır. Ve hiç şüphe yok ki, aklı ermeye başladığı günden beri ' 'Kostantiniye mutlak bir gün fetholunacak-tır" hadis-i şerifi mukaddes bir muska gibi beynine ve kalbine takılmıştır. Ve müjdenin tahakkuku için kendine düşeni yapmaya canla başla çalışmıştır.